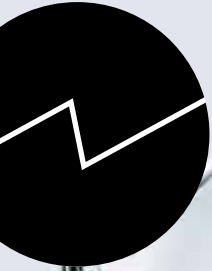

Åpenhet om pengestøtte til partiene

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

- Sør-Sudan – snart på egne bein
- Folketellingene på Vest-Balkan
- Felles økonomi vanligst blant gifte
- Gift eller samboer ved første barns fødsel?

Samfunnsspeilet

3 av de **7**

landene

på Vest-Balkan – Kosovo, Kroatia og Montenegro – har gjennomført folketellinger i 2011. Forberedelser til folketellinger i Makedonia, Albania og Serbia er i gang og vil bli gjennomført i løpet av 2011. Bosnia-Hercegovina, derimot, kommer trolig ikke i mål med sin telling i år på grunn av landets politiske situasjon. Folketellingene er viktige for å bygge opp et troverdig statistikkssystem, som igjen er en forutsetning for å bli medlem av EU.

Les mer om folketellingene på Vest-Balkan i Vebjørn Aalandslid og Janne Utkilens artikkel, side 2.

58 prosent

av gifte

i aldersgruppen 20-47 år svarte i 2003 at de hadde minst én felles bankkonto. 36 prosent av samboerne oppga dette. Gifte har langt oftere enn samboere felles økonomi. Samboere med konkrete ekteskapsplaner er imidlertid mer lik de gifte enn de øvrige samboerne. Varigheten av forholdet og felles barn betyr også mye for om paret har en felles pott eller holder økonomien atskilt.

Turid Noack, Torkild Hovde Lyngstad og Per-Arne Tufte skriver mer om fordeling av inntekter og utgifter blant samboere og gifte, side 12.

Den **9.** juli

i år

blir Sør-Sudan et eget land etter at det i folkeavstemningen i Sudan på begynnelsen av 2011 ble et overveldende flertall for løsrivelse fra nord. Norge har vært en viktig bidragsyter og pådriver for institusjonsbygging i det sørlige Sudan, noe som er en av forutsetningene for å bli et selvstendig land. Statistisk sentralbyrå har lenge vært en hovedsamarbeidspartner for statistikkbyrået i Juba, hovedstaden i det som snart skal bli republikken Sør-Sudan.

Les mer om Sør-Sudan og hvilke økonomiske utfordringer landet står overfor i Ole Sandviks artikkel, side 39.

3/2011

Samfunnsspeilet 3/2011 – 25. årgang

Samfunnsspeilet presenterer aktuelle analyser om levekår og livsstil. Samfunnsspeilet kommer ut fem ganger i året, med årets siste utgave som dobbelnummer om sosiale indikatorer. Tidsskriftet gir viktig informasjon om sosiale, demografiske, økonomiske og kulturelle endringer i samfunnet.

Samfunnsspeilet henvender seg til deg som er samfunnsengasjert, og til deg som har bruk for å kjenne det norske samfunnet i jobben din. For studenter og skoleelever er tidsskriftet en nyttig kilde som fyller tomrommet mellom lærebøker og dagspressen.

Redaksjon: Johan-Kristian Tønder (ansv. red.), Toril Sandnes (fung. red.), Natasza P. Sandbu, Even Høydahl, Ingrid Melby, Elisabeth Nørgaard, Jorun Ramm, Ole Sandvik og Kenneth Aarskaug Wiik.

Redigering: Gunn Bredevang, Liv Hansen og Helga Nordermoen (layout).

Foto: Ole Sandvik, Torbjørn A. Tjernsberg, Janne Utkilen, Vebjørn Aalandslid, Colourbox, Crestock, Studio Vest.

Design: Siri E. Boquist

Trykk: Møklegaards Trykkeri AS

Priser: Per år kr 330,- (institusjoner), kr 220,- (private). Enkeltnr. kr 65,-.

Neste nummer av Samfunnsspeilet kommer ut 3. oktober 2011.

Internett: <http://www.ssb.no/>

E-post: ssb@ssb.no

ISBN 978-82-537-8113-6 Trykt versjon

ISBN 978-82-537-8114-3 Elektronisk versjon

ISSN 0801-7603 Trykt versjon

ISSN 0809-4713 Elektronisk versjon

© Statistisk sentralbyrå, juni 2011.

Artikler i tidsskriftet kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk sentralbyrås oppfatning.

Ved bruk av stoff fra tidsskriftet, oppgi kilde: Samfunnsspeilet/Statistisk sentralbyrå.

Vebjørn Aalandslid og Janne Utkilen

Folketellingene på Vest-Balkan:

På vei mot EU-medlemskap 2

Anders Barstad

Utenfor allfarvei:

Eksistensiell statistikk..... 10

Turid Noack, Torkild Hovde Lyngstad og Per-Arne Tufte

Fordeling av inntekter og utgifter blant samboere og gifte:

Færre samboere enn gifte har felles økonomi..... 12

Tor Henriksen

Finansiering av politiske partier:

Større åpenhet om finansieringen 18

Jørgen Ouren

Skråblikk på statistikk:

Si meg hva du heter – så skal jeg fortelle deg hvor gammel du er 26

Kari Skrede, Ane Seierstad og Kenneth Aarskaug Wiik

Forskjeller mellom samboere og gifte ved første barns fødsel:

Mindre utdannings- og inntektsforskjeller 29

Ole Sandvik

Økonomiske utfordringer i Sør-Sudan:

Sør-Sudan – snart på egne bein 39

Siden sist 46

På vei mot EU-medlemskap

Landene på Vest-Balkan planlegger folketellinger i løpet av 2011. Forberedelsene har pågått i flere år, med økonomisk støtte og faglig bistand fra EU. Folketellingene på Vest-Balkan er nødvendige for å bygge opp et troverdig statistikkssystem, som igjen er en forutsetning for å bli medlem av EU. I utgangspunktet skal en folketelling være fri for politisk innflytelse, men dette er ikke tilfelle i alle land – heller ikke på Vest-Balkan.

Vebjørn Aalandslid og
Janne Utkilen

Oppløsningen av Jugoslavia og krigene som fant sted på 1990-tallet, førte med seg store endringer i befolkningssammensetningen i landene på Vest-Balkan. Folketellingen i Jugoslavia fra 31. mars 1991 er den siste gode oversikten over befolkningen i regionen. Verken i Bosnia-Hercegovina eller i Kosovo har det blitt gjennomført folketellinger siden den gang, og folketellingen i Kosovo fra 1991 er også omstridt, da den ble boikottet av det albanske flertallet. De planlagte folketellingene i 2011 er ment å endelig gi et oppdatert bilde av befolkningen i denne delen av Europa.

Alle de sju landene i det tidligere Jugoslavia har enten søkt, eller planlegger søknad, om EU-medlemskap (se tekstboks). Slovenia er foreløpig eneste medlem, mens Kroatia er i siste fase av medlemskapsforhandlingene. De andre er i dag kandidatland eller potensielle kandidatland til EU-medlemskap, noe som også gjelder Albania. Disse landene, minus Slovenia, omtales ofte som Vest-Balkan.

Statistikk er et av områdene der landene må innfri

For å kunne starte medlemskapsforhandlinger er det en rekke krav som stilles til landene, og statistikk er et av områdene der landene må innfri. I så måte

Veien til EU-medlemskap

Per mai 2011 er det fem offisielle kandidatland til EU-medlemskap og fire land som har status som potensielle kandidatland. Disse er:

- Kandidatland: Kroatia, Island, Makedonia, Montenegro og Tyrkia.
- Potensielle kandidatland: Albania, Bosnia-Hercegovina, Serbia og Kosovo.

Av landene på Vest-Balkan, er *Kroatia* i siste fase av medlemskapsforhandlingene, mens *Makedonia* og *Montenegro* venter på å få fastsatt en dato for å starte forhandlingene. *Albania* og *Serbia* har søkt om EU-medlemskap og venter på EU-kommisjonens utredning som kommer i oktober 2011 om hvorvidt de oppfyller kravene for å bli kandidatland. Høsten 2010 mente EU-kommisjonen at Albania ikke oppfylte de nødvendige kravene for å bli et offisielt kandidatland. For mange av landene er det fortsatt langt frem til EU-medlemskap, særlig for *Bosnia-Herzegovina* og *Kosovo*.

Makedonia må finne en løsning på konflikten med Hellas om navnet på landet. Forhandlinger har pågått siden 1993 under FNs regi. I EU-sammenheng brukes det midlertidige navnet som avtalt under FN, nemlig Den tidligere Jugoslaviske Republiken Makedonia. I Norge brukes Makedonia.

EUs forhandlinger med landene på Vest-Balkan er regulert gjennom en rammeavtale, kalt «Stabilisation and Association Process». Formålet er å stabilisere landene og underbygge en rask overgang til markedsøkonomi, fremme regionalt samarbeid og eventuelt medlemskap i EU. Prosessen er basert på et stadig tettere samarbeid, hvor EU blant annet tilbyr økonomisk og teknisk bistand til gjenoppbygging, utvikling og stabilisering.

For mer informasjon, se: http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm

Vebjørn Aalandslid er statsviter og arbeider som nasjonal ekspert i Eurostat, EUs statistiske kontor i Luxembourg. (vebjorn.aalandslid@ec.europa.eu)

Janne Utkilen er siviløkonom og arbeider som nasjonal ekspert i Eurostat, EUs statistiske kontor i Luxembourg. (janne.utkilen@ec.europa.eu)

er en god folketelling med solide befolkningsdata grunnleggende for å bygge opp et troverdig statistikk-system og dermed også nødvendig for å kunne starte forhandlinger om medlemskap.

2011-runden av folketellinger blir trolig den siste som gjennomføres før flere av landene på Balkan blir EU-medlemmer, og disse vil dermed være med på å danne grunnlag for politikkutvikling på EU-nivå i flere år framover. Dette er en av grunnene til at EU er særlig opptatt av at folketellingene blir gjennomført på en måte som sikrer troverdige resultater.

Vi vil her beskrive EUs rolle i å bistå landene på Vest-Balkan i planlegging og gjennomføring av folketellingene, i tillegg til å beskrive de særskilte problemstillingene som preger folketellingene i regionen. EU har bidratt på flere måter, både gjennom bistandsprogrammer for å bygge opp kompetanse i statistikkontorene og gjennom direkte finansiell støtte til folketellingene. I Kosovo har EU ledet en internasjonal observatørgruppe som skal etterse at folketellingen følger FNs og EUs regler for gode folketellinger.

Janjeve (albansk) / Janjevo (serbisk/kroatisk). Før krigene på Balkan startet bodde mer enn 8 000 kroater i denne byen i Kosovo. I dag har de fleste flyttet, og bare et par hundre er tilbake.

Hvorfor telle befolkningen ...

En folketelling er ikke bare viktig fordi den gir en oversikt over hvor mange mennesker som bor i landet, men også fordi den beskriver levekårene til befolkningen. I de fleste land i verden er en folketelling den *eneste* måten å få en fullgod oversikt over befolkningens demografi og levekår, særlig på lokalt nivå.

I land hvor de administrative registrene er dårlige, er folketellingen eneste kilde til å utføre analyser om underliggende behov for skole, helse og transporttjenester med videre og utgjør derfor en viktig del av infrastrukturen i et samfunn. For statistikkontorene har folketellingene også en annen viktig rolle da de fungerer som trekkegrunnlag for utvalgsundersøkelser, slik som for eksempel arbeidskraftundersøkelsen i Statistisk sentralbyrå. Folketellingene gir også muligheter til å vise viktige utviklingstrekk i samfunnet over tid og gir også tallgrunnlag for sammenligning mellom land.

... og hvordan telle den?

Det er flere ulike måter å gjennomføre en folketelling på. I Norge og i Skandinavia har vi etter hvert bygget opp så gode administrative registre at vi ikke lenger har behov for å oppsøke befolkningen med spørreskjemaer for å få tak i folketellingsdata. Norge hadde sin siste tradisjonelle folketelling i 2001 ([SSB 2011](#)). Det eneste landet på Balkan som planlegger en tilsvarende registerløsning for 2011 er Slovenia, som har bygget opp et system bygd på skandinavisk modell.

De øvrige landene på Balkan vil gjennomføre tradisjonelle folketellinger. Det vil si at alle husstander oppsøkes hjemme av en folketeller med et papir-skjema. Mange av landene mangler et godt utbygd adressesystem, og deler av befolkningen kan ikke lese eller skrive. I tillegg er det en utbredt oppfatning at få personer frivillig returnerer skjemaet om de skulle få det tilsendt i posten. Derfor trengs det dør-til-dør-folketellere.

En tradisjonell folketelling er ingen liten oppgave. Det er den klart største statistiske undersøkelsen som noe statistikkbyrå begir seg ut på. Det er en prosess som krever oppbygging av et omfattende apparat, og opplæring og trening av tusenvis av folketellere. Det er også svært dyrt. Tellingene på Vest-Balkan koster i snitt rundt 40 norske kroner per hode (TCG 2010). I Norge leverer vi de samme dataene for 3 kroner ([SSB 2011](#)). Men da må det legges til at det meste av startkostnadene til oppbygging og drifting av offentlige registre ikke er medregnet.

FNs anbefalinger og EUs rolle

Ifølge FNs anbefalinger skal alle land i verden gjennomføre en folketelling en gang i perioden 2005-2014, eller mer presist bidra med folketellingsdata (UN 2008). FNs anbefalinger gir en oversikt over hvilke metodevalg og hvilke spørsmål som alle land bør ha med i sin telling for å sikre at det i ettertid skal være mulig å sammenligne resultatene mellom land.

For første gang har EU vedtatt en egen forordning for folketellingene, som slår fast at alle EU-land skal avholde tellingen i 2011. Siden måten å gjennomføre tellinger på er så ulik i Europa, har forordningen fokusert på hva slags statistikk landene skal produsere, ikke hva slags metode de bruker. Som kandidatland til EU er ikke landene på Vest-Balkan direkte bundet til å følge denne forordningen, men de blir oppfordret til å gjøre det.

EU bidrar med omtrent 200 millioner norske kroner gjennom ulike ordninger til folketellingene på Vest-Balkan. Gjennom regionale programmer mottar alle kandidatlandene hjelp til forberedelsene av folketellingen. I tillegg har flere land skreddersydd prosjekter til planlegging og gjennomføring av folketellingene, fra økonomisk støtte i Serbia og Albania til internasjonale observatørgrupper i Kosovo og Bosnia-Hercegovina. Montenegro og Makedonia har bedt Eurostat om å organisere en uavhengig gjennomgang av folketellingen av en internasjonal ekspertgruppe. Dette blir gjort for å sikre mest mulig åpenhet rundt folketellingen.

For å styrke det regionale samarbeidet har Eurostat etablert en koordineringsgruppe for lederne av folketellingene i regionen. Gruppen har som formål å utveksle erfaringer, dele kompetanse og harmonisere metoder og definisjoner på regionalt nivå. Denne gruppen møtes en gang i kvartalet og har fokusert på sentrale problemstillinger. Det er særlig til problemstil-

Bajhran Merolli og Ramadan Lahu.
To av Kosovos mer enn 5 000 folketellere.

linger som går igjen i mange av landene, nemlig de sensitive spørsmålene om etnisk tilhørighet, religion og språk, og ønsket om å inkludere personer som er bosatt i utlandet.

De vanskelige spørsmålene

Spørsmålene om etnisk tilhørighet, religion og språk er kontroversielle i mange land og det er omstridt hvorvidt de bør inkluderes i folketellinger. FNs anbefalinger for folketellinger betrakter spørsmålene som «non core questions», det vil si at landene gjerne kan stille disse spørsmålene, men de anses ikke for å tilhøre kjernes spørsmålene. Om landene velger å inkludere disse spørsmålene, anbefaler FN at det ikke skal være obligatorisk å svare. Blant landene i Europa hadde litt over halvparten slike spørsmål i 2000-runden (UNECE 2008).

I Norge har vi ikke samlet inn slike data på mange år. Siste gang dette ble gjort i en norsk folketelling var i 1970, da det ble spurt om samisk tilknytning og bruk av samisk språk i en del kommuner i Nord-Norge (Aubert 1978).

I det tidligere Jugoslavia ble spørsmål om etnisk tilhørighet/nasjonalitet brukt i de første folketellingene etter andre verdenskrig (Sekulic mfl. 1994). Spørsmål om religion og språk er av nyere dato. Foran 2011-runden planla alle statistikkontorene på Balkan å inkludere disse tre spørsmålene, om enn med litt ulik tilnærming, og i alle landene er det disse tre spørsmålene som har skapt mest debatt.

Spørsmålene er subjektive, og oppfattelsen av dem har forandret seg over tid, noe som er spesielt tydelig når man ser på resultatene fra Montenegro i løpet av de siste 30 årene. Befolkningen har vært stabil, men andelen av serbere og montenegrinere har variert kraftig. Mellom folketellingen i 1991 og 2003 har andelen serbere i Montenegro økt fra 9 prosent til 32 prosent.

Ut fra et statistikkteknisk synspunkt er det en klar fordel å ha forhåndsdefinerte kategorier i skjemaet, slik at folketelleren bare kan krysse av. Motforestillingen mot dette er at det alltid vil være grupper som mener at de ikke er representert. I Kosovo valgte man for eksempel å inkludere de sju største etniske minoritetene, som også er særskilt nevnt i Kosovos grunnlov. En uke før tellingen oppfordret imidlertid en koalisjon av montenegrinske frivillige organisasjoner i Kosovo til boikott av tellingen siden montenegrinere ikke var representert på listen.

Hvem skal telles?

Et annet spørsmål som skaper mye hodebry for dem som planlegger folketellingene, er de internasjonale anbefalingene om hvor en person skal telles. Ifølge FN skal en person folketelles i det landet hvor hun/han har sitt faste bosted og har bodd de siste tolv månedene, eller har til hensikt å bo de neste

Spørsmålene om religion og etnisk tilhørighet er kontroversielle.

tolv månedene. Om alle land i verden hadde fulgte denne anbefalingen, og folketellingene ble holdt på samme tid, ville vi i teorien unngå dobbelttelling. Slik er det dessverre ikke, men anbefalingene er uansett retningsgivende for gjennomføring av tellingene. For mer om dette, se for eksempel Brunborg (2002).

Et særlig problem på Balkan er ønsket om å inkludere det store antallet personer som har utvandret, og da særlig til land i Vest-Europa. For mange familier er det sårt å ikke kunne inkludere en bror eller en datter som har flyttet ut av landet, spesielt siden bidrag fra dem er den klart viktigste inntektskilden for mange husholdninger. I tillegg eier mange av de utvandrede fortsatt hus og eiendommer i det landet de forlot.

I Kosovos folketelling ble dette løst med et tilleggskjema hvor respondentene kunne fylle ut informasjon om medlemmer av husstanden som hadde flyttet ut av landet. Disse utflyttede blir ikke inkludert i den bosatte befolkningen i Kosovo, men familiene får altså anledning til å registrere dem. I Makedonia er det ikke blitt enighet om et tilsvarende ordning. Hvordan dette skal løses, er fortsatt uklart.

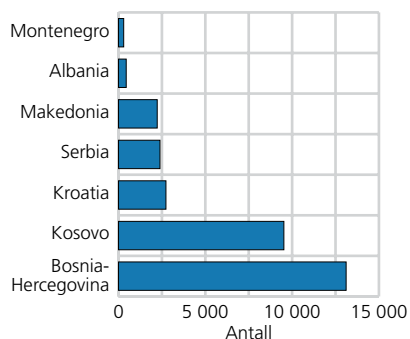
Hvor mange har utvandret?

Flere av landene på Balkan oppgir at de ønsker å bruke andre lands statistikker for å finne ut hvor mange som har utvandret, og på den måten få en oversikt over størrelsen på diasporaen fra deres land. Problemet er at ikke alle land i Vest-Europa har god innvandringsstatistikk.

I Norge har vi svært gode tall over dem som har innvandret til landet, både etter fødeland og etter statsborgerskap. Figur 1 viser hvor mange innvandrere med bakgrunn fra Vest-Balkan som bor i Norge. Om vi bare ser på gruppen med bakgrunn fra det tidligere Jugoslavia, finner vi rundt 30 000 innvandrere bosatt i Norge i dag; sammenlagt er dette den nest største innvandrergruppen i Norge.

Også i resten av Norden finner vi tilsvarende gode tall over innvandrere. Blant øvrige land i Europa er det ikke alle som leverer tall over innvandrere til Eurostat, og for de landene som ikke har folkeregistre, er tallene basert på utvalgsundersøkelser eller beregninger. Det er derfor ikke så enkelt for landene på Balkan å gjenfinne sine utflyttede i statistikkene til landene i Vest-Europa. Ifølge Eurostats oversikter bor det i dag om lag 1,1 millioner innvandrere med bakgrunn fra det tidligere Jugoslavia i EU-området (Eurostat 2011a). En fullgod oppdatering vil ikke komme før i 2014 når tallene fra folketellingene i 2011 blir tilgjengelige.

Figur 1. Antall innvandrere med bakgrunn fra Vest-Balkan bosatt i Norge. 1. januar 2011

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Landene på Vest-Balkan

I 1991, bare noen måneder før de første krigene begynte i Jugoslavia, ble den siste folketellingen gjennomført. I Jugoslavia ble folketellingene alltid holdt den 31. mars og var organisert av det føderale statistikkontoret i Beograd. Under statsleder Tito fantes det regionale statistikkontorer i alle delrepublikkene i Jugoslavia samt i Kosovo og Vojvodina, som hadde status som regioner med en viss grad av selvstyre. De fleste av disse kontorene hadde datainnsamling som hovedoppgave, mens metoder og skjemaer ble utarbeidet i Beograd.

Når landene ble uavhengige utover 1990- og 2000-tallet, var det bare et fåtall som hadde erfaring i å gjennomføre alle faser av en folketelling. Mens noen

har gjennomført flere tellinger, som for eksempel Makedonia, er dette første gang Kosovo gjennomfører en folketelling. Figur 2 viser en oversikt over befolkningen på Vest-Balkan; disse tallene er basert på beregninger utført av de enkelte landene.

Foran 2011-runden planla alle landene på Vest-Balkan å ha referansedato 31. mars (*census day*), med påfølgende folketelling i april. Kosovo, Kroatia og Montenegro gjorde dette og gjennomførte folketellingen i april 2011. Av ulike grunner har Albania, Makedonia og Serbia utsatt tellingen til oktober 2011, mens i Bosnia-Hercegovina har tellingen blitt utsatt på ubestemt tid.

Internasjonal observatørgruppe i Kosovo

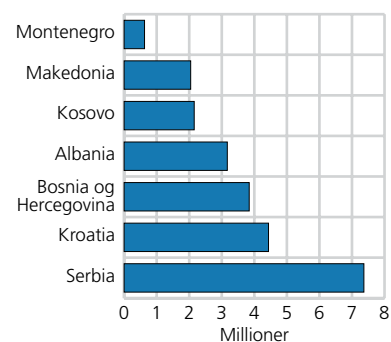
Kosovo gjennomførte folketellingen i april 2011 etter mer enn fem år med forberedelser. Mangel på oppdatert statistikk over befolkningens størrelse og levekår har lenge vært en stor svakhet ved Kosovos statistikkssystem, og vi må tilbake til 1981 for å finne den siste folketellingen hvor hele befolkningen deltok. Siden den gang har Kosovo vært igjennom krig med påfølgende utvandring og store endringer i befolknings sammensetningen. Behovet for befolkningsdata til planlegging av skoler, sykehus, ja, generelt for å bygge opp infrastrukturen i samfunnet, er derfor stort.

Allerede i 2005 ble de første initiativene for å gjennomføre en folketelling tatt av det da FN-administrerte Kosovo. På grunn av de spesielle forholdene i landet ble det bestemt at en folketelling skulle overvåkes av det internasjonale samfunnet, og det ble opprettet en observatørgruppe ledet av Eurostat. Denne gruppen hadde til hensikt å etterse at folketellingen i Kosovo fulgte de internasjonale spillereglene, og særlig etterse at interessene til det serbiske mindretallet i Kosovo ble ivaretatt.

Den tekniske kapasiteten til statistikkontoret i Kosovo var lav i de første årene etter uavhengigheten, slik at det var et stort behov for internasjonal bistand for å bygge kompetanse. I tillegg viste prøvetellinger gjennomført i 2006 og 2008 lav svarprosent blant det serbiske mindretallet. Det internasjonale samfunnet satte derfor som en forutsetning for fortsatt støtte til folketellingen at Kosovo gjennomførte en omfattende kampanje for å informere og involvere det serbiske mindretallet.

Observatørgruppen har fulgt alle forberedelsene av folketellingen og gitt råd og veiledning i prosessen. I tillegg var det under selve tellingen 27 internasjonale observatører som overvåket tellingen i felten. I skrivende stund er det fortsatt uklart hvor stor andel av den serbiske befolkningen som deltok i tellingen. Kosovo planlegger å publisere foreløpige resultater i juni 2011.

Figur 2. **Folketall i landene på Vest-Balkan. 2010. Antall i millioner**

Kilde: Eurostat (2011b).

Pieter Everaers, direktør i Eurostat, og Paul Cheung, direktør i UNSD, i den internasjonale observatørgruppen i Kosovo, sammen med artikkelforfatter Vebjørn Aalandslid.

Ingen enighet i Bosnia-Hercegovina

I *Bosnia-Hercegovina* har det ennå ikke vært mulig å enes om en folketellingslov. Folketellingen har derfor blitt utsatt, antakelig til etter 2011. Dagens politiske institusjoner bygger på folketellingen fra 1991. Dette er fastsatt i fredsavtalen fra Dayton i 1995. Noe av uenigheten skyldes at resultatene fra folketellingen vil få direkte konsekvenser for sammensetning av parlamentet og fordeling av økonomiske ressurser i landet. Om en folketellingslov blir vedtatt, vil en tilsvarende observatørgruppe som i Kosovo bli opprettet. Den bosniske regjeringen har bedt EU om å organisere og lede dette arbeidet.

I april 2011 gjennomførte *Montenegro* den første folketellingen etter at landet ble selvstendig i 2006. Hovedproblemene rundt tellingen i Montenegro var/er knyttet til spørsmålene om etnisk tilhørighet og språk. For å sikre at folketellingen følger internasjonale anbefalinger og samtidig øke åpenheten rundt tellingen, ba Montenegro EU om å organisere en uavhengig gjennomgang av planlegging og gjennomføring av den. To uavhengige eksperter har fulgt Montenegros forberedelser siden juli 2010 og har bidratt med konstruktive råd om forbedringer. Folketellingen ble gjennomført i april uten større problemer, og foreløpige tall ble publisert 13. mai 2011.

Makedonia og Serbia har utsatt folketellingen til oktober

Makedonia har utsatt folketellingen til oktober 2011 siden det nylig ble bestemt at det skulle avholdes nasjonale valg i juni, og man ønsket ikke at valget

«Folketelling» på sju språk. Makedonia har utsatt sin telling til oktober 2011.

skulle påvirke forberedelsene til folketellingen. Hovedproblemet i Makedonia er også relatert til spørsmålene om etnisk tilhørighet. Minoritetsrettigheter, og da særlig rettighetene til den albanske minoriteten, er direkte knyttet til deres andel av befolkningen, både på nasjonalt og lokalt nivå. Ifølge loven har grupper som utgjør mer enn 20 prosent, rett til å bruke egne språk og symboler på kommunalt nivå.

I 2002 gjennomførte Makedonia en folketelling under overvåkning av en internasjonal observatørgruppe. For 2011-runden har Makedonia valgt å gjennomføre alle intervjuer ved hjelp av to tellere fra forskjellige folkegrupper, for å sikre at resultatene blir allment godtatt. Dessverre har den praktiske gjennomføringen av denne løsningen blitt vanskeligere enn antatt. Det har vært vanskelig å enes om en modell som alle parter kan godta; hovedproblemet er andelen av tellere fra hver folkegruppe, og hvor de ulike gruppene skal operere. Makedonia har også bedt EU om å organisere en uavhengig gjennomgang av planlegging og gjennomføring av tellingen.

Serbia har utsatt folketellingen til oktober 2011 som en følge av økonomiske problemer i kjølvannet av finanskrisen. Serbia ba om støtte til finansiering av folketellingen fra EU, noe som medførte en utsettelse på seks måneder. Ingen spesielle problemer er forventet i Serbia som har lang erfaring med å gjennomføre folketellinger. Kroatia gjennomførte folketellingen i april uten nevneverdige problemer.

Veien videre

I mai 2011 har tre av de sju landene på Vest-Balkan gjennomført sin folketelling, Kosovo, Kroatia og Montenegro. Fortsatt gjenstår flere utfordringer før de første resultatene kan publiseres de neste månedene. Det er forventet at det vil bli ytterligere debatt og beskyldninger om juks når resultatene kommer, spesielt i forbindelse med spørsmålene om etnisk tilhørighet, religion og språk. Allerede før folketellingen i Montenegro var ferdig kom det påstander fra opposisjonspartiet *New Serbian Democracy* om at tallene for etnisk tilhørighet var lekket (med resultater i nevnte partis favør).

I utgangspunktet skal en folketelling være en teknisk oppgave, og statistikk skal være fri fra politisk innflytelse. De politiske implikasjonene av folketellingene på Vest-Balkan medfører imidlertid et sterkt press på statistikkontorene, noe som gjør det ekstra vanskelig å gjennomføre tellinger i regionen.

Forberedelsene til folketellingene i Makedonia, Albania og Serbia fortsetter, og disse landene vil trolig gjennomføre tellingene i oktober 2011. I Bosnia-Hercegovina gir den nåværende politiske situasjonen i landet lite håp om at det vil bli enighet om en folketellingslov i nær framtid. Dette medfører at Bosnia-Hercegovina blir et av få land i Europa som ikke gjennomfører en folketelling i 2011, noe som vil vanskeliggjøre landets videre integrasjon i Europa.

Egen buss for å skape blest om folketellingen i Kosovo: Ja Sam ovde – Jeg er her.

Artikkelen står for forfatterens egen regning og kan ikke tas som uttrykk for EU-kommisjonens synspunkter.

Referanser

Aubert, Vilhelm (1978): Den samiske befolkning i Nord-Norge, Artikler 107, Statistisk sentralbyrå.

Brunborg, Helge (2002): «Report on the size and ethnic composition of the population of Kosovo», i Ewa Tabeau (red.) *Conflict in numbers*, Testimonies vol. 33, Helsinki Committee for Human Rights in Serbia, Belgrade. <http://www.helsinki.org.rs/doc/testimonies33.pdf>

Eurostat (2011a): Statistical Database, Data on International Migration and Asylum, Population by citizenship. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

Eurostat (2011b): Pocketbook on Candidate and Potential Candidate Countries, Eurostat 2011 Edition.

Sekulic, Hodson and Massey (1994): Who were the Yugoslavs? Failed sources of common identity in the former Yugoslavia, *American Sociological Review* © 1994 Vol. 59.

SSB (2011): «Datainnsamling. Folketellingen som forsvant?», i SSBmagasinet 15. oktober, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/vis/magasinet/blandet/art-2010-10-15-01.html>

TCG (2010): Matrix of key census issues, Presented at Third Meeting of the Technical Coordination Group for the Censuses in South East Europe, Budapest 28-29 October 2010.

UN (2008): Principles and recommendations for Population and Housing Censuses, Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division, United Nations, New York, 2008.

UNECE (2008): Practices of UNECE countries in the 2000 round of Censuses, United Nations New York and Geneva. 2008.

Anders Barstad

Anders Barstad er sosiolog og forsker i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for demografi og levekårsforskning.

Han har blant annet publisert: Doktorgrad (Ph. D) 2008 med avhandlingen «Changing Welfare, Living Conditions and Social Integration».

«På vei mot det gode samfunn?», Statistiske analyser 64 (sammen med Ottar Hellevik).

(anders.barstad@ssb.no)

Eksistensiell statistikk

710 000 timer. Høres det mye ut? Tja, tilbrakt i en tannlegestol er det en evighet naturligvis. Men i dette tilfellet snakker vi om selve livet. Disse timene tilsvarer en levealder på 81 år, som er så lenge en nyfødt kan regne med å leve i dagens Norge. Hvordan kan vi håndtere bevisstheten om livets begrensning? At vi, for å si det med forfatteren Tor Åge Bringsværd, «beveger oss mot krematoriet med en fart av 24 timer i døgnet»?

Ubarmhjertige fakta

Livet er altså, spør du meg, ubarmhjertig kort. Enda har nordmenn et lengre liv enn de fleste. Gjennomsnittet for en afghaner er 45 år. Det er også store sosiale ulikheter. Blant norske menn er det opptil 11 års forskjell i forventet levealder, avhengig av hvilken yrkesgruppe en tilhører. Levealderstatistikken forteller mye om samfunnet, og gir mange utfordringer. Temaet i denne sammenheng er vårt møte med den eksistensielle utfordringen.

Carpe diem

Ett svar er å leve mest mulig her og nå. Siden livet er så kort, gjelder det å kryste så mye nytelse og glede ut av hvert sekund som overhodet mulig. *Carpe diem* (grip dagen)! Dette uttrykket er hentet fra en av odene til den romerske dikteren Horats. Det siste avsnittet lyder slik, gjendiktet av Johannes Gjerdåker:

*Hugs deg, Leuconoë! Sil no din vin;
ha ikkje for stor von stutt som livslaupt er!
Medan me her talar vil tida fly frå oss;
grip dagen no! Dagar som kjem?
Lit ikkje stort på dei!*

Selv om det kan ha mye for seg å ta vare på øyeblikkets gleder, er det en risiko forbundet med denne strategien. Et nytelsesorientert liv risikerer i det lange løp å

bli et tomt liv. Noen forskningsresultater peker i denne retningen. Personer som er opptatt av å søke mest mulig nytelse her og nå, som «spiser desserten først», er mindre tilfredse med livet enn de som er opptatt av mening og av å søke nye utfordringer.

I filmen *The Dead Poets Society* (Dagen er din) finner vi en annen tolkning av Horats. I en av scenene tar den nye læreren på en engelsk kostskole, John Keating, sine elever ut av klasserommet og viser dem bilder av tidligere, avdøde elever. Hører dere hvordan de hviser, sier han: «Grip dagen». Gjør noe ut av livene deres, finn deres egen stemme, er budskapet til Keating. *Carpe diem* brukes som en oppfordring til å realisere potensialet som bor i hver enkelt («make your life extraordinary»). Et slikt liv kan både være smertefullt og vanskelig, men like fullt gi en opplevelse av dyp mening.

Mening og religion

Møtet med døden framkaller, som vi ser, de store, eksistensielle spørsmålene: Hvorfor er jeg her? Hva er meningen med mitt liv? Noen vil hevde at meningen med livet forsterkes av dets begrensning. Poeten Emily Dickinson, en av de unge døde, uttrykte det slik: «That it will never come again/Is what makes life so sweet». For andre er det omvendt. I boka «Skriftemål» beskriver Leo Tolstoj hvordan bevisstheten om døden bidro til å gjøre livet meningsløst. Løsningen for Tolstoj ble en religiøs omvendelse. Bare foreningen med «den uendelige Gud, paradiset», kunne gi en mening som ikke ble ødelagt av døden.

Religionen gir en løsning på dødens eksistensielle utfordring ved å gi et håp om at livet fortsetter i en annen dimensjon etter døden. Psykologiske eksperimenter

viser at når folk blir bedt om å tenke på hva som skjer når de dør, blir de også mer tilbøyelige til å støtte religiøse trosforestillinger og tro på overnaturlige krefter.

For dem som har en sterk tro, vil en slik løsning fungere godt. Religionens betydning for hvordan mennesker forholder seg til døden, kan være en av årsakene til at religiøse personer jevnt over er noe lykkeligere enn ikke-religiøse. Personer som ikke tror på Gud og en tilværelse i det hinsidige, må velge andre løsninger. Snaut halvparten av den voksne befolkningen i dagens Norge har en gudstro.

Statistikk

Hva med statistikken? Har den noe å by på i vår håndtering av døden? Statistikk er neppe særlig egnet til å kaste lys over eksistensielle dilemmaer. Likevel kan den kanskje brukes til å understreke livets mirakel. I et univers bestående av milliarder på milliarder av stjerner er vi de eneste kjente formene for liv. Og hvilket liv! Kroppene våre er land med anslagsvis 75 billioner innbyggere, også kalt celler. Hver av disse cellene er et lite mirakel i seg selv – slik biokjemisk forskning viser.

Benekte døden?

Men er det nå så viktig å forholde seg til døden? Kan vi ikke bare la være å tenke på den så lenge som mulig, og ta det som det kommer, den dagen mannen med ljaen banker på døren?

Ved å tenke på døden vinner vi både mening og innsikt, mente den sveitsiske strafferettsprofessoren Peter Noll. Da han var midt i 50-årene, fikk han konstatert en alvorlig kreftsykdom, og bestemte seg for ikke å motta medisinsk behandling. I stedet brukte han de siste ni månedene av sitt liv til møtet med døden.

I dagboka, senere utgitt i bokform under tittelen «Den tilmålte tid», beskriver han hvordan livet kan bli bedre ved å forholde seg til og tenke på døden. Det vil føre til en mer intens opplevelse av livet. Vi vil også bli mer nøye med vår bruk av tid, gi

mer kjærighet til våre nærmeste og bry oss mindre om statussymboler og sosiale konvensjoner.

Personlig tror jeg det er noe i dette, selv om det også er grunn til å understreke at mennesker er forskjellige, og at det som er en kilde til mening for en, er en kilde til meningsløshet for en annen (jamfør Dickinson og Tolstoj). Døden kan være et speil for livets mirakel og uendelige rikdom. Som et klokt hode har sagt det: «Ikke spar noe til en spesiell anledning. Livet er en spesiell anledning.»

Færre samboere enn gifte har felles økonomi

Det har vært en kraftig økning i samboerskap i de senere tiår, og samboerskap har i økende grad blitt likestilt med ekteskap når det gjelder en rekke økonomiske forhold. Vi finner likevel at gifte langt oftere har felles økonomi enn samboere. Samboere med konkrete ekteskapsplaner er imidlertid mer lik de gifte enn de øvrige samboerne. Sannsynligheten for felles økonomi øker med varigheten av forholdet. Men også felles barn betyr mye for om paret har en felles pott, eller holder økonomien atskilt.

Turid Noack,
Torkild Hovde Lyngstad og
Per-Arne Tufte

Det har vært en kraftig økning i samboerskap i de senere tiår. I dag er det om lag 600 000 samboere i Norge. De fleste av dem er yngre personer, men bare blant dem under 30 år er det forholdsvis flere samboere enn gifte (Noack 2010). Parallelt med økningen i samboerskap har kvinners utdanning og deltagelse på arbeidsmarkedet økt betydelig. Det har også endret familieforsørgelsen. Toinntektsfamilien har blitt det dominerende til erstatning av familien med en hjemmeværende husmor og mannen som familiens eneforsørger (Koren 2011).

Samfunnet stilte seg lenge avventende til hvordan samboere skulle behandles i forhold til gifte, men fra 1990-tallet er det kommet en rekke nye endringer som skatte- og trygdemessig langt på vei sidestiller de mest ekteskapslike samboerskapene med gifte par. Det gjelder om samboerne har barn sammen, eller om samlivet har hatt en viss varighet, vanligvis minst to år. Ønske om på best mulig vis å ivareta behovene til alle par uavhengig av samlivsform og å unngå unødvendig forskjellsbehandling av par som tilsynelatende lever på samme vis, har motivert til de nevnte endringene.

Det ble også lagt vekt på å unngå situasjoner der samboerskap var klart mer økonomisk gunstig enn ekteskap, da dette etter manges mening kunne tenkes å svekke legitimiteten til skatte- og velferdssystemet. I mange andre land er imidlertid skatte- og velferdssystemet lagt opp slik at ekteskap er mer økonomisk gunstig enn samboerskap. I Storbritannia har man nylig drøftet om ekteskapet bør favoriseres ytterligere. Selv om vi i Norge har sett politisk uenighet om hvordan samfunnet best kunne møte den raske veksten i samboerskap, har en klarere favorisering av ekteskapet aldri fått bred støtte.

Endret regelverk

I de senere år er også reglene for arveavgift, dokumentavgift, minstearv og retten til å sitte i uskiftet bo blitt endret (Noack 2010). Med disse endringene har en ønsket å sikre at de som lever i samboerskap, skal ha en viss økonomisk trygghet ved samlivets opphør. Noen full likestilling med gifte par er det imidlertid ikke.

Fortsatt er det bare gifte par som etter loven har gjensidig forsørgelsesplikt overfor hverandre. Betydningen av denne bestemmelsen har imidlertid fått stadig mindre å si i praksis, samtidig som samboerpar ikke alltid vil bli regnet som to økonomisk uavhengige personer. Ved behandling av søknad om økonomisk sosial stønad til samboere er det således den faktiske husholdnings- og forsørgelsessituasjon som har betydning, ikke at samboerne ikke har gjensidig forsørgelsesplikt etter loven. Men det presiseres også at hvert enkelt

Turid Noack er sosiolog og seniorforsker i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for demografi og levekår. (turid.noack@ssb.no)

Torkild Hovde Lyngstad er sosiolog og postdoktor ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo og forsker i Statistisk sentralbyrå. (t.h.lyngstad@sosgeo.uio.no)

Per-Arne Tufte er sosiolog og postdoktor ved Senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo. (per-arne.tufte@hio.no)

tilfelle skal behandles konkret og individuelt (Sosial- og helsedirektoratet 2004, 2005).

Så langt har vi hatt lite kjennskap til hvordan samboerpar og gifte i praksis fordeler inntekter og utgifter seg imellom. Er økonomisk fellesskap allment utbredt enten en er gift eller samboer, eller praktiserer samboerne i større grad atskilt økonomi?

I analysen vi presenterer her (se tekstboks om datagrunnlag), spør vi for det første om samboerpar under ellers like forhold er mer tilbøyelige til å praktisere atskilt økonomi enn gifte? For det andre ser vi på om samboere som har konkrete ekteskapsplaner, er mer lik gifte par i sin håndtering av økonomien enn samboere generelt. For det tredje undersøker vi om varigheten av samlivet betyr noe for om en har felles økonomi eller ikke. Som et fjerde og siste punkt analyserer vi om husholdninger med barn i større grad praktiserer felles økonomi enn husholdninger uten barn.

Hvordan er deling av økonomiske ressurser målt?

I undersøkelsen vi analyserer, var det to spørsmål som tok opp forhold rundt felles økonomi – om en hadde minst en felles bankkonto, og om en søkte samtykke fra partneren dersom en ønsket å kjøpe noe som kostet minst 2 000 kroner. Det er svarene på disse spørsmålene vi har benyttet oss av. De som svarte bekreftende på begge spørsmålene, ble klassifisert som par med felles økonomi.

Vår operasjonalisering av «felles økonomi» er langt fra ideell. Måling av deling av økonomiske ressurser er komplisert, Vi er nødt til å bruke det vi har tilgjengelig, men en sammenlikning av våre resultater med andre studier (Knudsen og Wærness 2009; Hamplova og Le Bourdais 2009) indikerer imidlertid at vår definisjon plukker opp mye likt det som andre definisjoner plukker opp, en sammenfletting av økonomiske ressurser og disposisjoner mellom partene i et parforhold.

Samboere har i mindre grad enn gifte felles økonomi

Av kvinner og menn i aldersgruppen 20-47 år som levde i samliv, var det like vanlig å ha som ikke å ha minst én felles bankkonto. Gifte oppga imidlertid langt oftere enn samboere at de hadde en felles bankkonto. 58 prosent av de gifte hadde innrettet seg slik, mot 36 prosent av samboerne (se figur 1).

Også på det andre spørsmålet om økonomiske ordninger fremsto de gifte som mer sammensveiset og mindre selvstendige. På spørsmål om de søkte partnerens samtykke til større disposisjoner, kjøp over 2 000 kroner, svarte 87 prosent av de gifte bekreftende. Men også de aller fleste av samboerne, 79 prosent, svarte at de ville ha samboernes samtykke til slike kjøp (se figur 2). Spørsmålet ble stilt i 2003, tilsvarende kroneverdi i dag er nærmere 2 300 kroner.

Samboere med ekteskapsplaner mer lik gifte par

Av samboerne svarte 16 prosent at de hadde planer om å gifte seg med partneren i løpet av de neste to årene, mens 85 prosent ikke hadde ekteskapsplaner eller så konkrete planer. Ikke uventet var samboerne med konkrete ekteskapsplaner langt mer lik de gifte i sin håndtering av økonomien enn de øvrige samboerne.

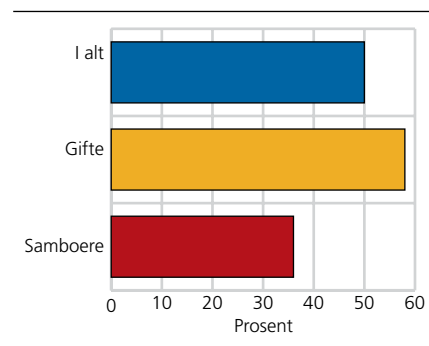
Datagrunnlag

Dataene er hentet fra en landsrepresentativ postal spørreundersøkelse, *Fremtidsplaner, familie og samliv 2003*. Utvalget omfattet kvinner 20-44 år (født 1959-1983) og menn 23-47 år (født 1956-1980). Totalt 6 317 personer svarte på undersøkelsen. Svarprosenten var 63 prosent. Etter samtykke fra respondentene er intervjudataene i ettertid supplert med diverse informasjon hentet fra registre.

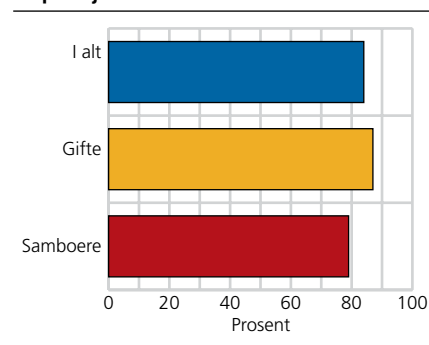
I analysen som presenteres her, inngår bare de som levde i samliv, totalt 4 116 personer (2 618 gifte og 1 498 samboere). Av samboerne var det 16 prosent (totalt 232 personer) som hadde konkrete planer om å gifte seg.

Datainnsamling og analyse er finansiert av Norges forskningsråd og gjennomført av Statistisk sentralbyrå.

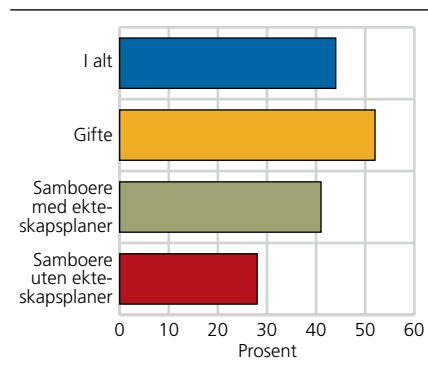
Figur 1. Andel gifte og samboere som har minst en felles bankkonto. 2003. Prosent

Figur 2. Andel gifte og samboere som søker partnerens samtykke til større disposisjoner. 2003. Prosent

Figur 3. Andel gifte og samboere med og uten ekteskapsplaner som har felles økonomi. 2003. Prosent

Av de gifte svarte om lag halvparten (52 prosent) ja på begge spørsmålene knyttet til økonomi, og falt da innenfor det som her er definert som å ha felles økonomi. Noe færre, 41 prosent, av samboere med giftemålsplaner hadde også felles økonomi slik vi har definert det her. Men i den største gruppen samboere, de uten planer om å gifte seg, var det bare 28 prosent som innrettet seg økonomisk på samme vis (se figur 3).

Forskjellene er mindre når vi tar hensyn til andre faktorer

Samboerne i vår undersøkelse var gjennomgående yngre enn de gifte. De hadde også sjeldnere felles barn, oftere barn fra tidligere forhold, og hadde i gjennomsnitt bodd sammen i kortere tid enn de gifte parene. Sammenliknet med de gifte hadde samboerne også noe lavere inntekt. Siden mange av disse forholdene kan tenkes å henge sammen med hvor innstilt en er på å ha felles økonomi, sammenlikner vi også samboere og gifte mens vi samtidig utelukker forskjeller mellom samlivstypene med hensyn til disse faktorene.

I tabell 1 har vi tatt høyde for slike sammenhenger mellom samlivstype og felles økonomi. Det er gjort ved hjelp av en såkalt logistisk regresjonsanalyse (se tekstboks).

Om vi bare ser på samlivsform, har samboere i tråd med vår hypotese klart mindre sannsynlighet for felles økonomi enn gifte. Men vi merker oss at samboere med ekteskapsplaner skiller seg ut. De har større sannsynlighet for å ha felles økonomi enn samboere uten konkrete ekteskapsplaner. Men også denne gruppen samboere har lavere tilbøyelighet for felles økonomi enn de gifte (se tabell 1, modell 1).

Forskjellen mellom de gifte og de to samboergruppene endres ikke nevneverdig når vi tar med kontrollvariablene alder, (begges) utdanning og inntekt i modellen (se tabell 1, modell 2). Men når vi også tar hensyn til samlivets varighet, eventuelle felles barn og barn fra tidligere forhold (se tabell 1, modell 3), er det klart mindre forskjell mellom de gifte og samboerne. Det gjelder spesielt for samboere med ekteskapsplaner.

Logistisk regresjonsanalyse

Logistisk regresjon er en statistisk analysemetode som benyttes for å studere den unike effekten av flere forklaringsvariabler på en avhengig variabel. Metoden er velegnet når den avhengige variabelen er dikotom, altså har to uavhengige verdier, og vi har flere mulige årsaksvariabler.

Resultater fra slike modeller rapporteres gjerne i form av odds, oddsforhold eller sannsynligheter. Odds, kjent fra pengespill, er en omregning av en sannsynlighet og kan ta verdier fra 0 til uendelig.

Et oddsforhold angir hvor stor odds en gruppe har for å ha verdien 1 på den avhengige variabelen relativt til oddsen til en tilfeldig valgt referansegruppe. Et oddsforhold høyere enn 1 betyr at personene i denne gruppen har høyere odds (og dermed sannsynlighet) for å praktisere det vi har definert som felles økonomi sammenliknet med referansegruppen. Et oddsforhold under 1 betyr tilsvarende en lavere odds og sannsynlighet for å ha felles økonomi.

Om en gruppe har oddsforhold 1,3, betyr det at oddsen deres for å ha verdien 1 på den avhengige variabelen er 30 prosent høyere enn for referansegruppen. I denne analysen består referansegruppen av gifte par med en gjennomsnittsalder på 36 år, som verken har felles barn eller særkullsbarn. De har utdanning på videregående nivå og en inntekt på rundt 300 000 kroner.

Varighet av samlivet betyr mest for om man har felles økonomi

Varigheten av samlivet har størst effekt på tilbøyeligheten til å ha felles økonomi. For hvert år samlivet har vart, øker sannsynligheten for felles økonomi.

Men også felles barn betyr mye for om paret har en felles pott eller holder økonomien atskilt. Tilbøyeligheten for felles økonomi er merkbart høyere (oddsforhold 1,18) for par med felles barn sammenliknet med referansegruppen bestående av barnløse par. Par som har barn i husholdningen fra tidligere forhold, organiserer imidlertid ikke økonomien målbart ulikt referansegruppen.

Når vi tok hensyn til varigheten av samlivet, og om det var barn i husholdningen, viste det seg at samboerpar med ekteskapsplaner praktiserer felles økonomi merkbart sjeldnere enn gifte par (oddsforhold 0,78). Det er altså fortsatt forskjeller, men langt fra så store som når en ikke kontrollerer for disse forholdene. For samboerpar uten ekteskapsplaner var forskjellen fra de gifte større (oddsforhold 0,46). Det understreker betydningen av å se på hvor langt det enkelte par har kommet i samlivsprosessen, i sammenlikninger mellom samboere og gifte.

Videre finner vi at tilbøyeligheten til å ha felles økonomi er større for yngre enn for eldre par. Hvilken utdanning paret har, spiller ingen rolle for organiseringen. Når det gjelder husholdets inntektsnivå, er det slik at om hun tjener mye, øker sannsynligheten for felles økonomi noe. Mannens inntekt spiller i seg selv ingen stor rolle, men vi finner en samspilleffekt; om begge to har høy inntekt, er felles økonomi noe mindre sannsynlig.

Hva gjør samboeres og giftes praksis ulik?

Vi finner i likhet med tidligere studier (Hamplova og Le Bourdais 2009) og i tråd med våre hypoteser at samboere i mindre grad enn gifte praktiserer felles økonomi. Forskjellene mellom samboere og gifte er betydelige, men reduseres når vi tar hensyn til hvor lenge samlivet har vart, og om det er barn i forholdet. Forskjellene viskes imidlertid ikke ut. Det må med andre ord også være andre mekanismer som spiller inn for beslutningene om hvordan en tilrettelegger økonomien i parforholdet. Ikke uventet er samboere som planlegger å gifte seg, mer lik de gifte enn samboere uten ekteskapsplaner.

Tabell 1. **Tilbøyelighet til å ha felles økonomi blant gifte, samboere med og uten ekteskapsplaner. 2003. Oddsforhold¹**

Variabel ²	Modell 1 Kun samlivstype	Modell 2 Sosioøkonomiske variabler	Modell 3 Kjennetegn ved forholdet
Samlivstype			
<i>Gifte</i>	1,00	1,00	1,00
Samboer med ekteskapsplaner	0,65	0,62	0,78
Samboer uten ekteskapsplaner	0,37	0,38	0,46
Hans utdanning ³		0,99	1,00
Hennes utdanning ³		1,06	1,07
Hans inntekt ³		0,98	0,98
Hennes inntekt ³		1,08	1,09
Hans inntekt x hennes inntekt		0,95	0,96
Varighet av forholdet			1,04
Felles barn			
<i>Nei</i>			1,00
Ja			1,18
Barn fra tidligere forhold			
<i>Ingen</i>			1,00
Hun har			1,01
Han har			0,98

¹ Koeffisienter i uthevet skrift er signifikante på 5-prosent-nivå eller lavere.

² Kursiv angir tilfeldig valgte referansegrupper.

³ Inntektsvariabelen har syv nivåer, hvor det laveste er «inntil 100 000 kroner», og det høyeste er «over 500 000 kroner». Utdanningsvariabelen har seks nivåer, og det laveste er grunnskole eller lavere, og det høyeste er lang universitetsutdanning.

En analyse som dette kan ikke avgjøre om det å være gift fører til en annen praksis enn den vi ser hos samboerne. Vi tror ikke at samlivsform uten videre er den direkte årsaken til forskjellene i organisering av økonomien. I det minste brorparten av de forskjellene vi fant, vil nok være en konsekvens av at det ikke er tilfeldig hvilke par som gifter seg. Par som er mer innstilt på å praktisere felles økonomi enn andre, kan også være mer tilbøyelig til å gifte seg, mens par som legger vekt på å ha atskilt økonomi, kan foretrekke å være samboere.

At samboere som er i ferd med å gifte seg, skiller seg ut blant samboerne, er også vist i tidligere analyser. Vi har blant annet sett at samboere med ekteskapsplaner er mer på linje med gifte par enn samboere flest til å føle seg fornøyde med og forpliktet av forholdet ([Wiik og Noack 2011](#)). Det minner oss om at samboere er en sammensatt gruppe, selv når vi som her bare ser på yngre samboere. I sammenlikninger mellom samboere og gifte vil det derfor ofte være gunstig å skille mellom flere typer samboere, for eksempel dem med og dem uten konkrete ekteskapsplaner.

Kan ektepar og samboere skjæres over én kam?

Ekteskapet er en sosial institusjon tuftet på gjensidige normer og forventninger. Til ekteskapet er det også knyttet en rekke juridiske rettigheter og plikter. På dette viset reguleres blant annet forholdet til barn, forsørgelse, arv og opphør av samlivet. Selv om normene og forventningene knyttet til ekteskap på mange vis synes å ha blitt svekket, er samboerskap – sammenliknet med ekteskap – fortsatt en langt løsere sosial institusjon uten de samme klare forventningene og normene verken til hverandre eller fra omgivelsene. I de senere år har imidlertid samfunnet gått langt når det gjelder å likestille de to samlivsformene juridisk.

Forutsetningene for mange av endringene har vært at samboerskap på mange vis har blitt så likt ekteskap at likebehandling av samboere og gifte er det mest «rettferdige», sett fra så vel samboernes som samfunnets side. Men ikke alle samboerskapene er omfattet av disse endringene. Vanligvis må en av to betingelser være oppfylt, enten felles barn eller en viss varighet av samlivet. På dette viset har lovgiverne ønsket å sikre at bare de mest «ekteskapslike» samboerskapene blir behandlet på lik linje med ekteskap.

«Ekteskapslike» samboerskap er et vagt begrep, men vår studie støtter opp under at forholdet ved samlivet som varighet og barn, er gode indikatorer på denne typen samboerskap. Også ekteskapsplaner ser ut til å være nyttig for å skille bedre mellom ulike former for samboerskap, men kjennskap til om paret har ekteskapsplaner, har vi naturlig nok bare fra intervjuundersøkelser.

Større variasjon nå enn før i hvordan familielivet utspiller seg

Vår studie viser imidlertid også at selv om en tar hensyn til forhold knyttet til samlivet, er det fortsatt forskjeller mellom samboerpar og gifte i hvordan de organiserer økonomien seg imellom, med større innslag av felles økonomi blant gifte enn blant samboere.

Når tradisjonen har vært å gi ektepar reduserte trygdeytelser, sammenliknet med om de var blitt behandlet som to enslige, har forutsetningen vært at to lever billigere enn én, og at paret deler på utgiftene. Samboerpar lever også billigere enn én, men konsekvensene kan bli annerledes om de ikke i samme grad som gifte deler på utgiftene. Et regelverk vedtatt for å sørge for større likestilling mellom samboere og gifte kan således få utilsiktede konsekvenser for den som tjener minst i forholdet.

En løsning kan være å skreddersy behandlingen av samboere og gifte ytterligere etter hvordan de faktisk lever. Dette kan synes som intuitivt mer rettferdig, men neppe praktisk gjennomførbart.

Kanskje er våre samliv og hvordan vi innretter oss i praksis, etter hvert blitt så varierte at det snarere er idealene om et skreddersydd regelverk som må justeres ned. I tråd med dette har Syltevik (2000) pekt på at større variasjon i hvordan familielivet utspiller seg i praksis, gir velferdsstaten nye utfordringer. Det kan tenkes å bane veien for mer bruk av skreddersyde private forsikringer utenfor det offentlige stønadssystemet.

Studien som presenteres her, er basert på artikkelen «Pooling of Economic Resources: A Comparison of Norwegian Married and Cohabiting Couples», skrevet av Torkild Hovde Lyngstad, Turid Noack og Per Arne Tufte og publisert i tidsskriftet *European Sociological Review*. Publisert på Internett (Advance access) 24. juni 2010.

Referanser

Hamplova, D. og C. Le Bourdais, (2009): One pot or two pot strategies? Income pooling in married and unmarried households in comparative perspective, *Journal of Comparative Family Studies*, 40, 355-389.

Knudsen, K. og K. Wærness, (2009): Shared or separate? Money management and changing norms of gender equality among Norwegian couples, *Community, Work & Family*, 12, 39-55.

Koren, C. (2011): *Kvinnenes rolle i norsk økonomi* (foreløpig tittel). Under utgivelse, Oslo: Universitetsforlaget.

Noack, T. (2010): *En stille revolusjon. Det moderne samboerskapet i Norge*. Dr. philos. avhandling, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

Sosial- og helsedirektoratet (2004): Rundskriv IS-6/2004. http://www.helsedirektoratet.no/vp/multimedia/archive/00003/IS-6_2004_3283a.pdf. Hentet ut 13. mai 2011.05.13.

Sosial- og helsedirektoratet (2005): Rundskriv IS-17/2005. Tilleggsrundskriv til IS-6/2004. http://www.helsedirektoratet.no/vp/multimedia/archive/00014/IS-17_2005_14448a.pdf. Hentet ut mai 2011.05.13.

Syltevik, L. (2000): *Differensierte familieliv. Familiepraksis i Norge på slutten av 1900-tallet*, Rapport 2/2000, Senter for samfunnsforskning, Universitet i Bergen.

Wiik, K. AA. og Noack, T. (2011): Samlivskvalitet blant samboere og gifte: Hvem er mest fornøyd med samlivet? *Samfunnsspeilet* 1, 2011, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/201101/ssp.pdf>

Større åpenhet om finansieringen

Tillit mellom publikum og de politiske partiene må eksistere for at demokratiet skal fungere. Åpenhet rundt partienes inntekter er en viktig faktor for denne tilliten. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at inntektene til de politiske partiene for perioden 2005-2009 samlet sett var 2,3 milliarder. Kun om lag 8 prosent av inntektene kom fra bidrag som ikke var gitt av det offentlige.

Tor Henriksen

En oppmerksom, fri og uavhengig presse bidro høsten 2010 til at det ble rettet ekstra oppmerksomhet mot partienes finansiering. Med bakgrunn i data fra Statistisk sentralbyrå (SSB) hadde Dagens Næringsliv dagen etter offentliggjøringen av de politiske partienes inntekter for 2009 store oppslag om Senterpartiets inntekter fra de offentlig kontrollerte kraftselskapene Eidsiva Energi og Troms Kraft (Dagens Næringsliv 2010). Sp tilbakebetalte disse bidragene og ble ikke etterforsket for korrupsjon. Men de ble ilagt et forelegg fra Økokrim for brudd på bokføringsloven med bakgrunn i ufullstendige og ukorrekte fakturaer i denne forbindelse (Økokrim 2011).

Det faktum at partiene etter loven ikke har anledning til å motta bidrag fra offentlig kontrollerte selskaper, samt en mer generell interesse for mulige korrupsjonslignende bindinger mellom bidragsgivere og partiene som motakere, bidro til at finansieringen av politiske partier ble en føljetong i store nasjonale medier høsten og vinteren 2010/2011.

SSB har nå i fem år publisert statistikk over de politiske partienes inntekter (se tekstboks om datagrunnlag). Vi vil her se nærmere på partienes inntekter og utvikling over tid. Samtidig vil bakgrunnen for og hensikten med denne statistikken bli presentert, og mulige endringer i utviklingen de nærmeste årene vil bli framhevet. Videre vil også enkelte internasjonale sammenligninger bli vektlagt.

Hensikten med at partiene skal rapportere sine inntekter som i sin tur offentliggjøres, er tredelt. For det første skal det bidra til en åpenhet om partienes

Datagrunnlag

Fra og med inntektsåret 2005 har alle organisatoriske ledd av registrerte politiske partier gjennom partiloven blitt pålagt årlig å rapportere sine inntekter til det sentrale Partifinansieringsregisteret i Statistisk sentralbyrå (SSB). Disse innberetningene er grunnlaget for statistikken.

Demokratifinansieringsutvalget la i 2003 fram NOU-en «Penger teller, men stemmer avgjør». Denne la grunnlaget for regjeringens lovforslag til Stortinget våren 2005, som blant annet omhandlet partifinansiering.

I juni samme år vedtok Stortinget «lov om visse forhold vedrørende de politiske partiene», den såkalte partiloven. Partiloven av 2005 stadfester vilkår og gir bestemmelser om at partiene må registreres i Brønnøysundregistrene og inngå i Partiregisteret for formelt å kunne søke om statlig støtte til sin virksomhet (se www.brreg.no/registre/parti/).

Samlet sett for alle årene 2005-2009 har 16 144 partilag deltatt i inntektsrapporteringen til SSB.

Tor Henriksen er statsviter og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for befolkningsstatistikk. (tor.henriksen@ssb.no)

økonomi. For det andre skal denne åpenheten bidra til at media og publikum for øvrig skal kunne avdekke mulig korrupsjons- og korrupsjonslignende bindinger mellom større bidragsgivere og partiene som mottakere. Og sist skal loven bidra til å etablere et rammeverk for finansene til de politiske partiene (NOU 2004, Partiloven 2005). I sum skal dette bidra til at befolkningens tillit til en av demokratiets kjernepillarer, politikerne og de politiske institusjonene, opprettholdes og styrkes – samtidig som partiene finansielt blir satt i stand til å løse sine kjerneoppgaver.

Offentlig finansiering av partiene

De politiske partiene er per definisjon private institusjoner og formelt sett sammenlignbare med organisasjoner i frivillig sektor (for eksempel kultur- og idrettsorganisasjoner, interesseorganisasjoner som Amnesty International eller Bellona). Partiorganisasjonene er organisert på geografiske nivåer, med hovedorganisasjoner på nasjonalt nivå, fylkesorganisasjoner og kommuneorganisasjoner. I tillegg har partiene ungdomsorganisasjoner som også eksisterer på disse nivåene.

Den statlige støtten utgjør hovedinntektskilden til partiene, noe vi kommer tilbake til. Støtten er todelt, stemmestøtte og grunnstøtte. Stemmestøtten gis som et gitt beløp for hver stemme oppnådd ved siste stortings-, fylkestings- eller kommunestyrevalg avhengig av om det er hovedorganisasjon, fylkeslag eller kommunelag som søker. Satsene for 2011 gir eksempelvis kr 12,81 per stemme på kommunenivå, og kr 29,01 på fylkesnivå (Se Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet – FAD).

Grunnstøtten på nasjonalt nivå krever at den søkende hovedorganisasjonen må ha oppnådd minst 2,5 prosent oppslutning på nasjonalt nivå ved stortingsvalg, eller minst én innvalgt representant i Stortinget. Tilsvarende er støtten betinget av 4 prosent oppslutning eller minst én innvalgt representant for fylkeslagene og kommunelagene (satser for 2011 gir eksempelvis kr 1 223,- på kommunenivå, og kr 44 708,- på fylkesnivå). Av den statlige støtten til partiene gis ni av ti som stemmestøtte og en av ti som grunnstøtte. Disse midlene kan fritt disponeres av partiene.

Videre kan partiene søke om kommunal eller fylkeskommunal offentlig støtte som disse tildeler partiorganisasjonene på frivillig basis. Dette kan eksempelvis være støtte som partiene søker tilskudd til for gjennomføringen av spesifikke prosjekter.

I tillegg eksisterer det en støtteordning for de folkevalgte gruppene i Stortinget. Denne finansieres direkte av Stortinget, og selv om den ikke er offentlig partistøtte i egentlig forstand og begrenses til finansiering av stortingsrelevant arbeid, er det ikke noe som hindrer at deler av disse midlene også kommer partiorganisasjonene utenfor Stortinget til gode. Dette gjelder særlig i forbindelse med valgkamper. Det er en egen årlig regnskapsrapportering for disse midlene som sendes til Stortingets presidentskap. For regnskapsåret 2009 var støtten til stortingsgruppene i underkant av 140 millioner kroner (Stortinget 2010).

Inntekter fra egen virksomhet og eksterne bidrag

Foruten den offentlige støtten finansierer partiene sine utgifter fra inntekter som kommer fra egen virksomhet. Kontingentinntekter fra medlemmene er sentrale her. Videre er inntekter fra lotterier og så videre, renteinntekter, aksejoutbytte eller ulik forretningsvirksomhet inklusive utleie av eiendom og salg av varer/tjenester inntektsgrunnlag for partiene.

Tabell 1. Inntektskilder til partier i alt. 2005-2009. Kroner

	2005-2009	2005	2006	2007	2008	2009
Inntektskilder, totalt	2 293 400 000	451 453 000	394 496 000	455 933 000	469 324 000	522 194 000
Offentlig støtte totalt	1 629 186 000	293 740 000	299 982 000	327 529 000	339 563 000	368 372 000
Statlig støtte	1 384 885 000	245 451 000	260 442 000	276 185 000	290 416 000	312 391 000
Kommunal/fylkeskommunal støtte	204 573 000	32 216 000	34 854 000	45 382 000	43 638 000	48 483 000
Annen offentlig støtte	39 728 000	16 073 000	4 686 000	5 962 000	5 509 000	7 498 000
Inntekter fra egen virksomhet, totalt	490 799 000	122 295 000	79 905 000	94 198 000	93 968 000	100 433 000
Kontingent	124 572 000	31 099 000	24 595 000	21 527 000	22 019 000	25 332 000
Lotteriinntekter og lignende	104 609 000	19 917 000	18 332 000	22 985 000	21 968 000	21 407 000
Kapitalinntekter	127 791 000	44 410 000	20 185 000	22 548 000	18 040 000	22 608 000
Forretningsvirksomhet	75 377 000	18 332 000	8 690 000	17 512 000	10 596 000	20 247 000
Annet fra egen virksomhet	58 450 000	8 537 000	8 103 000	9 626 000	21 345 000	10 839 000
Andre bidragsytere, totalt	108 251 000	24 857 000	8 861 000	23 837 000	14 478 000	36 218 000
Bidrag fra kommersielle foretak	33 894 000	7 402 000	1 771 000	9 792 000	4 056 000	10 873 000
Bidrag fra organisasjoner i arbeidslivet	65 483 000	16 148 000	5 502 000	12 423 000	7 260 000	24 150 000
Bidrag fra andre organisasjoner	7 716 000	1 160 000	1 128 000	1 302 000	3 086 000	1 040 000
Bidrag fra andre	1 158 000	147 000	460 000	320 000	76 000	155 000
Private bidragsytere	65 164 000	10 561 000	5 748 000	10 369 000	21 315 000	17 171 000

Kilde: Politiske partier, finansiering, Statistisk sentralbyrå.

Bidrag fra eksterne, enten i form av penger, varer, tjenester, utlån av gjenstander/lokaler, rabatter på varer og tjenester, er andre inntektsgrunnlag for partiene. Dette kan være bidrag gitt av privatpersoner, fra organisasjoner i arbeidslivet, fra bedrifter eller andre organisasjoner, foreninger og aktører.

I inntektsrapporteringen til SSB ligger det et generelt krav om at partiorganisasjoner som i regnskapsåret har hatt mer enn 10 000 kroner i inntekter utenom offentlig støtte, må spesifisere sine inntekter ytterligere i forhold til overnevnte inntektsposter. Når det gjelder de eksterne bidragene, må bidragsyter oppgis med navn og beløp dersom disse overstiger gitte verdier. For hovedorganisasjonene er dette beløpet satt til 30 000 kr, for fylkespartier 20 000 kr, og for kommunepartier 10 000 kr.

Offentlig støtte eller privat finansiert partiflora?

Når partienes økonomiske forhold til offentligheten diskuteres, vil enkelte hevde at de i mye større grad en hva tilfellet er i dag, bør finansieres utenfor de offentlige budsjettene. Argumenter om at kostnadene over tid øker så mye at utgiftene for det offentlige rett og slett blir for store, går igjen, mens andre vil gå den motsatte veien og fullt ut forby støtte fra private organisasjoner og privatpersoner. Det argumenteres for at de eksterne bidragene åpner opp for faktisk korrupsjon og korrupsjonslignende koblinger.

Den løsningen som i dag er praksis, representerer på mange måter en mellomposisjon i denne debatten. I bunnen eksisterer det en generell (og sjenerøs) offentlig finansiell støtteordning som i utgangspunktet skal bidra til en lik mulighet for oppstart og drift av politiske partiorganisasjoner, samtidig som en lengre tradisjon med eksterne bidrag opprettholdes og supplerer den offentlige støtten. At disse bidragene eksisterer i full åpenhet for medias og publikums kontroll, er viktig.

Kontrollen består i at åpenhet skal sikre at de bidragene partiene mottar ikke gir giverne politiske fordeler offentligheten ikke kan etterprøve. Det er uvurderlig for partienes fremtidige tillit i det demokratiske systemet at denne kontrollen eksisterer.

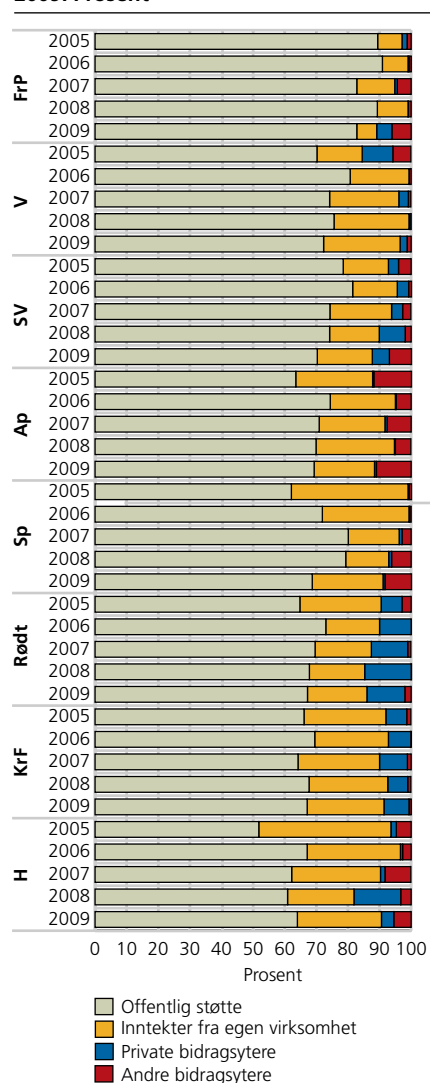
Offentlig støtte utgjør storparten

Dersom vi ser på inntektsfordelingen av partienes rapporterte inntekter for perioden 2005-2009, utgjør den offentlige støtten totalt sett den største inntektsposten (se tabell 1). Samlet for alle partiene utgjør støtten om lag 71 prosent av inntektene, perioden sett under ett. I faktiske tall beløper inntektskildene seg i alt for hele perioden til nær 2,3 milliarder kroner – der den offentlige støtten utgjør 1,6 milliarder. Bortsett fra i mellomvalgåret 2006 har de totale inntektene økt hvert år siden rapporteringen startet i 2005.

For de større partiene varierer andelen offentlig støtte fra knappe 52 prosent av inntektene til Høyre i 2005 til nær 91 prosent av FrPs inntekter i 2006 (se figur 1). I alle årene har FrP vært det partiet som har mottatt størst andel av sine inntekter fra det offentlige. Dernest har SV og Venstre størst andel. Høyre

I forbindelse med offentliggjøringen av statistikken [politiske partier, finansiering](#) blir bidragene som overstiger gitte terskelverdier (10 000 kr gitt til kommunepartier, 20 000 kr til fylkespartier, og 30 000 kr til hovedorganisasjoner), offentliggjort med bidragets størrelse og navn på giver, på nettstedet [www.partifinansiering.no](#), som eies av FAD.

Figur 1. Inntektsfordeling per parti. 2005-2009. Prosent

Kilde: Politiske partier, finansiering, Statistisk sentralbyrå.

er det partiet som gjennomgående har lavest andel av sine inntekter fra offentlig støtte, etterfulgt av KrF.

Tradisjonelt sett har eksterne bidrag oftere tilfalt Høyre, KrF og Ap enn de andre partiene. I SVs og Venstres tilfelle kan det faktisk at disse i løpet av denne tiden har vært mindre partier med sterkere avhengighet til offentlig støtte, være forklaringen på fordelingen av bidragene. Samtidig har de tradisjonelt sett hatt en svakere binding til store bidragsivere i privat sektor. At FrP er partiet med klart størst andel inntekter fra det offentlige, kommer muligens som en overraskelse. En mulig forklaring på dette kan være at FrP er et parti med en kortere historie, og dermed kortere tid til å etablere alternative inntektskilder. Generelt er bildet at partiene i gjennomsnitt innhenter en større andel fra andre inntektskilder enn det offentlige i valgår enn i mellomvalgår.

Tabell 2. **Inntekter til ulike partier. De fem største bidragene fra organisasjoner, bedrifter og privatpersoner. 2005-2009. Kroner**

Bidragsgiver	Beløp	Parti
2005		
LO	7 750 000	Ap
Fagforbundet	2 700 000	Ap
Fellesforbundet	1 500 000	Ap
Canica AS	1 125 000	H
LO	750 000	SV
Fagforbundet	750 000	SV
2006		
LO	5 000 000	Ap
Norges Rederiforbund	300 000	H
Norges Rederiforbund	300 000	FrP
Kaffehuset Friele	250 000	H
Fagforbundet	250 000	Ap
2007		
LO	5 000 000	Ap
Fagforbundet	3 050 000	Ap
Canica AS	2 000 000	H
Canica AS	2 000 000	FrP
LNU - Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner	1 339 000	Ap
2008		
Ugland, Johan Jørgen	10 000 000	H
LO	5 000 000	Ap
LNU - Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner	1 462 000	Ap
Canica AS	1 000 000	H
Fagforbundet	750 000	Sp
2009		
LO	10 000 000	Ap
Fagforbundet	4 100 000	Ap
Fagforbundet	2 050 000	Sp
Canica AS	2 000 000	FrP
Sveaas, Christen	2 000 000	FrP

Kilde: www.partifinansiering.no

Inntekter fra egen virksomhet

Når det gjelder inntekter fra egen virksomhet, viser tallene at de samlet sett utgjør 490 millioner kroner, eller om lag 21 prosent, av de totale inntektene, perioden sett under ett (se tabell 1). Andelen har holdt seg stabil på dette nivået de fire siste årene. For de enkelte partiene varierer dette fra å utgjøre bare i overkant av 6 prosent av FrPs inntekter i 2009, til nær 42 prosent for Høyre i 2005.

Kapitalinntektene og medlemskontingenten utgjør samlet sett halvparten av alle inntektene fra egen virksomhet. Trenden i et lengre tidsperspektiv har generelt vært nedgang i medlemstallet i partiorganisasjonene og derav mindre inntekter.

65 millioner fra private givere

Inntektene fra bedrifter og organisasjoner utgjør 108 millioner kroner i den aktuelle perioden. Private bidragsytere har samlet sett gitt 65 millioner til de politiske partiene. Som andel av partienes inntektskilder utgjør disse henholdsvis om lag 5 og 3 prosent av totalen. I hovedsak utgjør bidragene fra disse gruppene en større del av de totale inntektene i valgkampår enn i mellomvalgår.

Bidrag fra arbeidslivsorganisasjoner utgjør hovedvekten av bidragene gitt fra bedrifter og organisasjoner (i overkant av 60 prosent, se tabell 1). Tabell 2 viser de fem største bidragene per år. Av bidragene oppgitt i tabellen er åtte av de ti største bidragene gitt til Ap. Nesten 70 prosent av disse 26 større bidragene er gitt til Ap og Høyre.

Bidrag fra arbeidstakerorganisasjonene LO, Fagforbundet og Fellesforbundet dominerer, men også bidragene fra investeringsselskapet Canica AS (eid av Stein Erik Hagen) og forretningsmannen Christen Sveaas er store. De to

største enkeltbidragene – hver på 10 millioner kroner, ble gitt av LO til Ap i 2009 og av nå avdøde skipsreder Johan Jørgen Ugland til Høyre i 2008.

Størst andel KrF-lag med utvidet rapportering

Alle partiorganisasjoner på ulike nivåer er som nevnt lovpålagt i henhold til partiloven å rapportere sine inntekter. De partilagene som har mindre enn 10 000 kroner i inntekter utenom den offentlige støtten, rapporterer gjennom en erklæring som fastslår at inntektene ikke overstiger dette beløpet. Den norske partifloraen er mangfoldig, og hvert år rapporterer om lag 3 200 partilag til SSB. Storparten av lagene, om lag 73 prosent, har mindre enn 10 000 kr i inntekter utenom den offentlig støtten.

Om vi ser på de partiene med høyest andel lag som rapporterer inntekter over 10 000 kroner, kommer KrF på topp med nær 47 prosent, deretter Ap med 32 prosent (se figur 2). I SV og Venstre har 86 prosent av lagene i perioden 2005-2009 rapportert at de ikke overstiger grenseverdien.

Svarprosenten til partiene har økt hvert år siden oppstarten i 2005. Partiloven stadfester at inntektene skal rapporteres senest seks måneder etter regnskapsårets utgang. Rapporteringen har økt både i forhold til svar innen tidsfrist og totalt, fra totalt svarprosent på 78 prosent i 2005 til i overkant av 97 prosent i 2009. FrPs partilag har høyest total svarprosent, med 99,8 prosent, tett fulgt av KrF (97,7) og Høyre (97,6). Alle de større partiene har en deltakelse som overtyr 92 prosent, mens de mindre partiene Demokratene (76,5), NKP (67,6) og Samefolkets Parti (47,4) har lavest rapporteringsgrad for alle årene sett under ett.

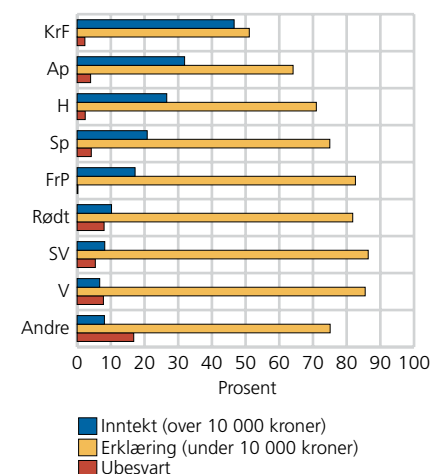
280 lag har mistet offentlig støtte

Det er flest lag fra Venstre, SV og Sp som har unnlatt å rapportere sine inntekter (se figur 3). Konsekvensene av ikke å rapportere sine inntekter slik at offentligheten skal kunne få innsyn i partiets økonomi, er at det enkelte partilag risikerer å miste den statlige partistøtten året etter. Dette avgjøres av Partilovnemnda, som er et uavhengig forvaltningsorgan underlagt FAD.

Partilovnemnda har av partiloven blitt tillagt oppgaven med å fatte vedtak om tilbakeholdelse av partistøtte etter brudd på rapporteringsplikten. Nemnda har fem medlemmer. Per i dag består den av en lagdommer, ett nøytralt medlem samt tre med partipolitisk bakgrunn. Medlemmer med bakgrunn fra de politiske partiene er altså, med dagens sammensetning, i flertall i organet som har til oppgave å fatte vedtak med bakgrunn i brudd på rapporteringsplikten. I forskrift til partiloven står det at minst to av medlemmene skal ha erfaring

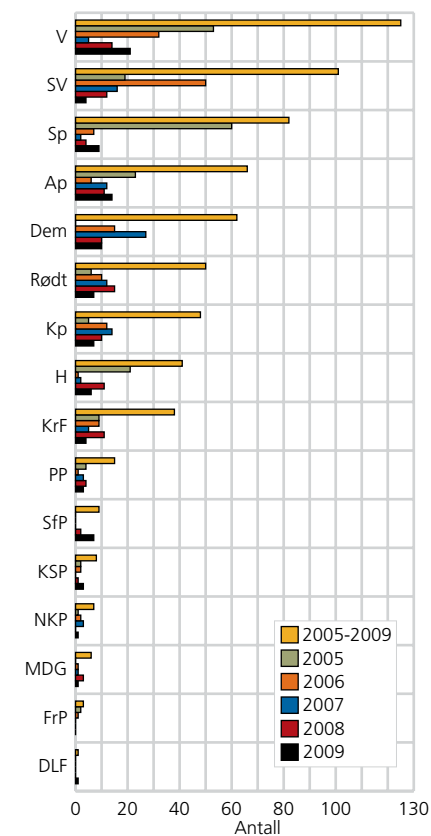

Figur 2. Andel partilag med inntekter over 10 000 kroner. 2005-2009. Prosent

Kilde: Politiske partier, finansiering, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Antall partilag som ikke har rapportert inn sine inntekter. I alt og per år. 2005-2009

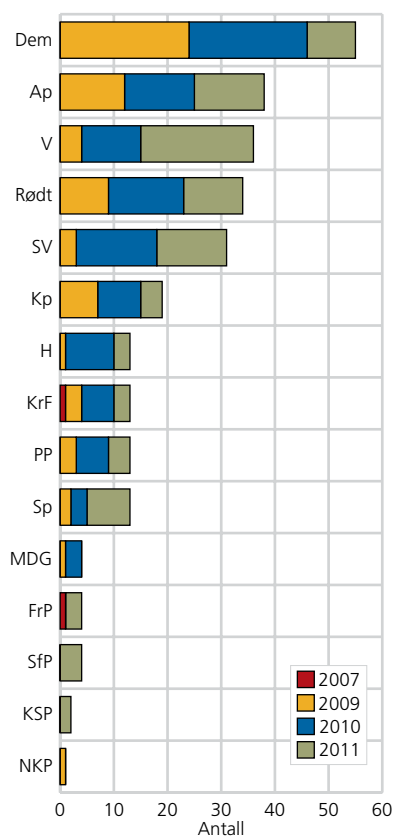

Kilde: Politiske partier, finansiering, Statistisk sentralbyrå.

Forkortelser av partinavn

Ap	Arbeiderpartiet	KSP	Kristent Samlingsparti
Dem	Demokratene	MDG	Miljøpartiet De Grønne
DLF	Det Liberale Folkepartiet	NKP	Norges Kommunistiske Parti
FrP	Fremskrittspartiet	PP	Pensjonistpartiet
H	Høyre	Sfp	Samefolkets Parti
KP	Kystpartiet	Sp	Senterpartiet
KrF	Kristelig Folkeparti	SV	Sosialistisk Venstreparti
		V	Venstre

Figur 4. Tilbakeholdelse av partistøtte. Antall per parti. 2007, 2009-2011

Kilde: Politiske partier, finansiering, Statistisk sentralbyrå.

fra partipolitisk arbeid og ha ulik partipolitisk bakgrunn (Partilovforskriften 2006).

280 partilag har mistet den statlige partistøtten i løpet av perioden (se figur 4). De fleste (208 lag) opplevde dette i 2010 og i 2011. Demokratene er partiet der flest partilag har mistet sin støtte, 55 lag. Deretter følger Ap (38), Venstre (38), Rødt (34) og SV (31). Av de større partiene har kun fire FrP-lag mistet sin støtte. I et valgår merkes det særlig sterkt når kanskje opp til to tredjedeler av inntektsgrunnlaget forsvinner.

Styrking av anti-korrupsjonsarbeid internasjonalt

Internasjonalt har arbeidet mot politisk korrupsjon generelt (der åpenhet rundt de politiske partiers finanser inngår) fått stadig mer oppmerksomhet. Både innenfor FN-systemet (se FN-konvensjonen mot korrupsjon), EU, Europarådet, OECD, NGO-er som *Transparency International* og andre er arbeidet for en absolutt nulltoleranse når det gjelder korrupsjon i politikken blitt styrket. En mer informert og oppmerksom offentlighet forventer at det ikke skal være mulig å betale for politiske tjenester.

Systemer som styrker åpenheten, slik som inntektsrapporteringen fra politiske partier, er bygd opp i mange land. De fleste land i Europa har sammenlignbare kontrollsystemer. Storbritannia har blant annet et omfattende lovbestemt system for rapportering og offentliggjøring av ulike bidrag fra privat sektor. Rapporteringen i Storbritannia gjelder sentralledet og tilknyttede organisasjonsenheter, og i tillegg til den årlige rapporteringen som eksisterer i Norge, har de også kvartalsrapporteringer samt ukentlige rapporteringer i forbindelse med valgkamper. Interessen for disse rapporteringene er stor i Storbritannia. Den private finansieringen av partiene er da også større enn i Norge.

Sammenlignet med andre land har de nordiske landene generelt sett en større andel statlig finansiering av sine partiorganisasjoner. Norge er imidlertid alene blant medlemslandene i GRECO (Group of States against Corruption) som ikke har en kontroll med utgiftsregnskapene som går utover ordinær regnskapslovgivning. Både Danmark og Finland har en spesifikk lovgivning for partiorganisasjonene også på utgiftsiden.

I motsetning til de andre landene i Norden og i Europa forøvrig skiller det norske systemet seg ut ved at det omfatter alle nivåer av aktive, registrerte politiske partier. De andre landene i Europa har en mer sentralisert modell der partilag helt ned på lokallagsnivå ikke er rapporteringspliktige.

Utvidelse av partiloven?

GRECO er Europarådets antikorrupsjonsorgan der de aller fleste landene i Europa er medlemmer. USA deltar også i samarbeidet. GRECO har siden opprettelsen i 1999 gjennomført tre omfattende evalueringsrunder for å undersøke om medlemslandenes antikorrupsjonsarbeid er i tråd med konvensjonene som Europarådet har utarbeidet. Ulike tema har vært i fokus, og i den tredje runden som startet i 2007 og fortsatt pågår, blir de politiske partienes finansiering evaluert.

På bakgrunn av de anbefalinger som GRECO gav Norge, er et lovforslag om endringer av partiloven under utarbeidelse i FAD. Forslaget har vært ute til høring, og de vesentligste merknadene GRECO hadde, blir ventelig etterkom-

met med endringer i loven. En sentral endring blir antakelig at partiene blir pålagt å rapportere sine utgifter. En slik utvidelse av regelverket vil gjøre det lettere å avsløre mulige økonomiske bindinger mellom bidragsgiver og parti. Også andre endringer som skal styrke rapporteringssystemet og kontrollen med partienes økonomi, er aktuelle i lovendringene.

Dersom en skal ta utgangspunkt i *Transparency International Corruption Perception Index* for 2010, kommer Norge godt ut og er rangert som det tiende landet med minst korrupsjon – generelt sett. Som et lite land med høy gjennomsiktighet og tradisjonelt lav toleranse for korrupsjon både i privat og offentlig sektor er utgangspunktet for et fortsatt arbeid mot politisk korrupsjon godt. Når vi ser at partienes utgifter over tid synes å være økende, har både media og publikum et stort ansvar for kontinuerlig å være oppmerksom på mulige uheldige og potensielt ulovlige bindinger.

Referanser

Brønnøysundregistrene, Partiregisteret:
www.brreg.no/registrene/parti/

Dagens Næringsliv (2010): 9. september 2010.

FN-konvensjonen mot korrupsjon: www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/index.html

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet:
www.partifinansiering.no

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (2011): www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/rundskriv/2011/statsbudsjettet-2011-statlig-stotte-til-.html?id=633278

GRECO, *Third Evaluation Round* (2009): [www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3\(2008\)6_Norway_One_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3(2008)6_Norway_One_EN.pdf)

NOU (2004:25): Norges offentlige utredninger, *Penger teller, men stemmer avgjør. Om partifinansiering, åpenhet og partipolitisk fjernsynsreklame*, Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning.

Partiloven (2005): Lov om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partiloven) (2005): www.lovdatab.no/

Partilovforskriften (2006): Forskrift om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partilovforskriften) (2006): www.lovdatab.no/

Statistisk sentralbyrå: www.ssb.no/val/

Stortinget (2010): www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Organene/Partigruppene/Arsregnskap-for-stortingsgruppene/

Transparency International (2010): www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010

Økokrim (2011): www.okokrim.no/artikler/forelegg-for-brudd-pa-bokforingsloven

Jørgen Ouren

Jørgen Ouren er cand.real. og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for makroøkonomi.

Han har bygget opp navnestatistikken i Statistisk sentralbyrå og drevet den i mange år.

I 1998 utga han sammen med Jan Erik Kristiansen boken «Fornavn i Norge. Navnemoter og motenavn».

(jorgen.ouren@ssb.no)

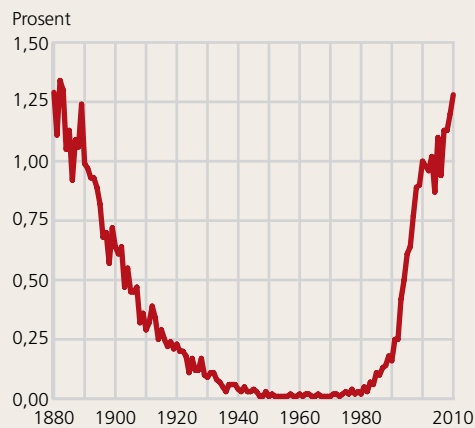
Si meg hva du heter – så skal jeg fortelle deg hvor gammel du er

Det blir født om lag 60 000 barn i Norge hvert år. Hver og en får sitt navn, ofte etter mye overveielse fra foreldrene.

Det er veldig pussig at disse uavhengige navnevalgene følger så klare mønstre.

Figur 1 viser andelen av de nyfødte som fikk navnet Sofie år for år. Utviklingen er typisk. Det er litt tilfeldig støy rundt en veldig glatt kurve. Figuren ser ut som en bølge med lengde på mer enn 120 år.

Figur 1. **Andel som har fått navnet Sofie. 1880-2010. Prosent**

Kilde: Navnestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Personer som heter Sofie, finner vi enten på gamle familiebilder på veggen eller i barnehagen og småskolen. På 1880-tallet var Sofie det 14. mest brukte jentenavnet. Så ble det gradvis og langsomt færre som fikk navnet.

Mellom 1950 og 1975 var det aldri mer enn ti i året som fikk navnet. Sofie ble forbundet med gamle tanter og spesielt hun fra Kardemomme by. Men så snudde stemningen. Tante Sofie havnet på veggen, og stadig flere oppdaget at Sofie var et spennende, gammeldags og pent navn. Veksten pågår fortsatt. I 2010 fikk 423

småpiker dette navnet, når vi tar med varianten Sophie.

Det som skjer er rett og slett at den alminnelige oppfatning av hva som er pent, varierer. Det er nøyaktig som med kle-smoter. I en periode må bukser ha sleng. Men så er det helt «ut». Siden moter også er veldig generasjonspreget, er det altså ikke noen god idé å konsultere barnets besteforeldre under navnsettingen. De har ofte lite sans for nye navn og vil heller foreslå navn som var populære da de selv var unge.

De mest populære navnene

Statistisk sentralbyrå publiserer hvert år en liste med de mest populære navnene. Det blir som en gallup over tidens mote. Vi er alle enige om at de navnene er pene. Problemet oppstår når barna begynner på skolen, og det blir flere i klassen med samme navn. Derfor er topplistene ment til advarsel, ikke til anbefaling.

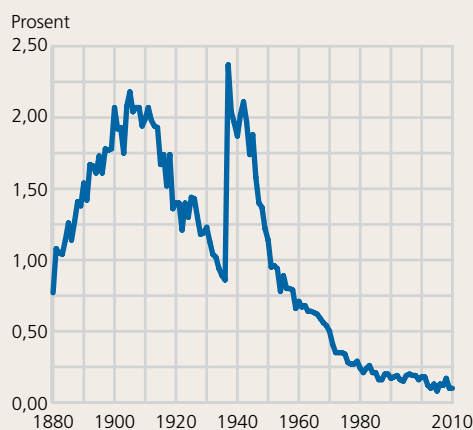
I «gamle dager» hadde over 3,5 prosent Jan som første fornavn og på det meste 5 prosent Anne. I 2010 toppet Emma med 1,5 prosent og Lucas/Lukas med 1,7. Vi håper økt spredning er navnestatistikkenes fortjeneste.

En sjelden gang skjer det dramatiske ting på navnefronten. I forbindelse med nasjonsbyggingen på slutten av 1800-tallet, hadde vi den såkalte norrøne navnerenessansen med oppsving for Olav, Harald og så videre. I 1937 var Harald-bølgen for lengst over, men så fikk vi den første prinsefødselen i Norge på 567 år. Den synes i navnestatistikken (se figur 2).

Toppen for navnet Fred i 1945 trenger ikke noen nærmere forklaring. Et annet

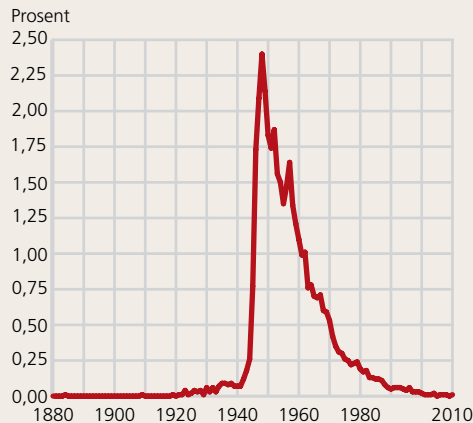
Figur 2. **Andel som har fått navnet Harald. 1880-2010. Prosent**

Kilde: Navnestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

krigsnavn er Torill. Otto Nielsen satt på Grini og skrev «Kjære lille Toril» og «Torils fødselsdag» til en cellekamerat som fikk en datter. Etter krigen, da sangene ble kjent, spratt Torill + Toril + Torild opp i 2,5 prosent (se figur 3).

Figur 3. **Andel som har fått navnet Torill + Toril + Torild. 1880-2010. Prosent**

Kilde: Navnestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

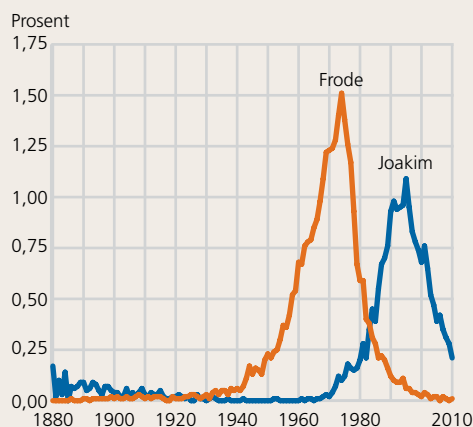
Noen navn kommer for å bli, andre forsvinner fort igjen

I nyere tid har navnet Emma gått som en farsott over hele den vestlige verden. I Sverige dominerte hun 1990-tallet totalt. I Norge tok det tid. I februar 2003 hadde hun omsider nådd 1,6 prosent. Så sendes en episode av «Friends», hvor en baby får navnet Emma, til stor begeistring. I løpet av tre måneder doubler Emma sin populari-

tet og blir dette tiårets dominerende navn. Bærum er ofte i teten av nye bølger, men der har Emma pussig nok ikke slått an.

Noen navn kommer fort og forsvinner igjen, som for eksempel Frode og Joakim (se figur 4). Andre klorer seg fast. Thomas kom inn på topp ti i 1971 og forsvant først i 2000. Kristian/Christian kom på samme liste i 1974 og er der fortsatt. Det er 36 år! Anne har for øvrig vært det mest brukte første fornavn 38 ganger i perioden 1940-1981.

Figur 4. **Andel som har fått navnet Frode og Joakim. 1880-2010. Prosent**

Kilde: Navnestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

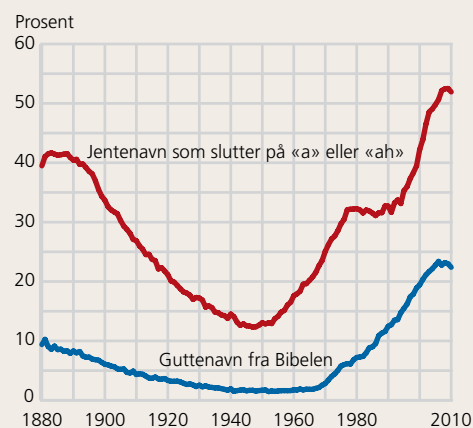
Før var a på slutten av jentenavn noe en forbandt med svensker. Rett etter krigen var det bare 12 prosent av jentene i Norge som fikk slike navn. I dag får 52 prosent a eller ah-endelse (se figur 5). For 120 år siden var det også mye a, med Anna i spissen. Vi kjenner igjen kurven for Sofie.

Fra Bibelen

For 120 år siden var det mange gutter som hadde navn man finner i Bibelen (se figur 5). De forsvant etter hvert nesten helt. Men i senere år har disse navnene kommet for fullt i hele den vestlige verden. Det er ingen ting som tyder på en religiøs vekkelse. Det er gamle navn som kommer tilbake. Men vi har fått minst ett «nytt»: Noah (han med arken) nærmer seg topp ti. Lucas/Lukas, som har vært det mest brukte navnet i Norge de to siste årene, er vel mest kjent som forfatter av Lukasevangeliet, men som medarbeider til Paulus er han nevnt tre ganger i skriften.

Til slutt noen råd til nybakte foreldre. En stor navnebok inneholder 3 000 navn. Styr derfor unna de 40 som ligger på

Figur 5. Andel som har fått navn med a- eller ah-endelse blant jenter, og fra Bibelen blant gutter. 1880-2010. Prosent

Kilde: Navnestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

toppen av listen selv om mange av dem er pene. Barnet har 16 tippoldeforeldre og dobbelt så mange i neste ledd. Det er mange aktuelle navn å ta av. Et råd kan være å følge Jørgen Ourens navnelov:

- § 1. Ingen kaller opp etter tanter.
- § 2. Alt gammelt blir pent, bare det blir gammelt nok.
- § 3. Ikke spør besteforeldrene.

Mindre utdannings- og inntektsforskjeller

Foreldre som er gift, er gjennomsnittlig eldre, og har ved første barns fødsel lengre utdanning og høyere gjennomsnittsinntekt enn samboende foreldre. Foreldre som ikke lever i samliv ved første barns fødsel, er gjennomsnittlig yngre, har kortere utdanning og lavere gjennomsnittsinntekt enn samboende foreldre. I løpet av perioden 1987-2001 har andelen samboende foreldre økt, mens andelen som ikke bor sammen, og andelen gifte, har gått ned. Forskjellene mellom gifte og samboende foreldre når det gjelder utdanning og inntekt, er blitt mindre i perioden vi ser på her.

Det er vel kjent at familiestrukturen har endret seg mye de siste tiårene gjennom framveksten av samboerskapet som en ny familieform. Turid Noack (2010) analyserer i sin doktoravhandling «En stille revolusjon» de store endringene som har skjedd i tiårene fra 1970-tallet fram til i dag. Ved inngangen til 2000-tallet hadde samboerskapet for lengst avløst ekteskapet som den mest vanlige formen for familieetablering. I en undersøkelse fra 2003 rapporterte tre av ti i aldersgruppen 27-36 år at de levde i et samboerskap, mens over dobbelt så mange (sju av ti) hadde erfaring fra tidligere eller pågående samboerforhold ([Noack og Seierstad 2003](#)).

Veksten i samboerskap innebærer likevel ikke at ekteskapet er en døende institusjon. Noack (2010) framholder at forholdet mellom samboerskap og ekteskap må sees mer som en prosess enn som gjensidig utelukkende kategorier, og at svært mange samboere gifter seg etter hvert. Hun understreker imidlertid også at begrepet samboerforhold dekker en uensartet gruppe par, fra unge og relativt uforpliktende kjæresteforhold til par som har bodd sammen i flere tiår med felles barn og felles bolig.

Heterogeniteten gjelder også samboeres egne holdninger til framtidig ekteskap. I en studie av et utvalg norske og svenske samboere i aldersgruppen 25-35 år i 2003 fant Wiik, Bernhardt og Noack (2010) at det var betydelig variasjon i respondentenes konkrete planer om giftemål og i deres vurdering av samlivets kvalitet. Samboere med konkrete planer om giftemål rapporterte også høyere grad av samlivskvalitet enn samboere uten slike planer.

Foreldres samlivsstatus ved første felles barns fødsel

Vi skal her belyse utviklingen i foreldrenes samlivsstatus ved første felles barns fødsel i perioden 1987-2001 (se tekstboks om datagrunnlag). Analys-

Datagrunnlag

Datasettet som ligger til grunn for analysen, ble etablert gjennom koblinger fra ulike registre i Statistisk sentralbyrå. Datasettet ble opprettet i tilknytning til prosjektet «Nye familiemønstre – nye utfordringer for velferdspolitikken» som ble støttet av Norges forskningsråd (Velferdsprogrammet) i perioden 2005-2009.

I datamaterialet følges familieutviklingen for gifte og samboende foreldrepar etter fødselsåret for første felles barn. Mulige hendelser er senere fødsler, ekteskap (for samboere) samt samlivsoppløsning (både gifte og samboere). Vi har valgt å begrense datasettet til foreldrepar som hadde fått første barn innen utgangen av 2001, for å kunne følge også de seneste årgangene med foreldrepar i minst tre år etter fødselen av det første fellesbarnet.

Kari Skrede,
Ane Seierstad og
Kenneth Aarskaug Wiik

Kari Skrede (t.v.) er samfunnsøkonom og forsker i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for demografi og levekår. (kari.skrede@ssb.no)

Ane Seierstad er statistiker og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for statistiske metoder og standarder. (ane.seierstad@ssb.no)

Kenneth Aarskaug Wiik er sosiolog og forsker i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for demografi og levekår. (kenneth.aarskaug.wiik@ssb.no)

Gifte, samboende og ikke i samliv

Inndeling av foreldrene i gifte, samboende og ikke i samliv er i samsvar med kategoriene som fra og med 2001 benyttes i Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikk. Endringene fra å registrere *mors sivilstand* ved fødselen til å registrere *mors samlivsstatus* skjedde etter at et forskningsprosjekt undersøkte datagrunnlaget for en mulig endring i tråd med etablert praksis i Sverige (Byberg, Foss og Noack 2001).

SSBs befolkningsstatistikk innførte fra og med 1987 samboende foreldre med felles barn som en egen kategori i statistikken over barn og unges familieforhold.

Kategorien «samboerpar med felles barn» kom inn i alle tabeller i familiestatistikken i 1993, men annethvert år fra og med 1987 ble det produsert tall for samboere med barn som «supplement» til familiestatistikken (Vestli 1996 og Noack 2010).

Når samboende foreldre blir egen kategori, blir fødslene hvor foreldrene ikke er i samliv mer sammenliknbare med tidligere tiders fødsler utenfor ekteskap.

en er basert på registerdata som i tillegg til demografiske opplysninger om foreldrenes alder og bosted også inneholder sosioøkonomiske kjennetegn som utdanning og inntekt. I løpet av analyseperioden har samboerskapet blitt stadig vanligere, og andelen av fødselskullene som har blitt født i samboerskap, har økt. Et sentralt spørsmål er derfor om foreldre som er samboere, og foreldre som er gift, er blitt mer lik hverandre i løpet av perioden, når det gjelder sosioøkonomiske ressurser og andre bakgrunnskjenetegn.

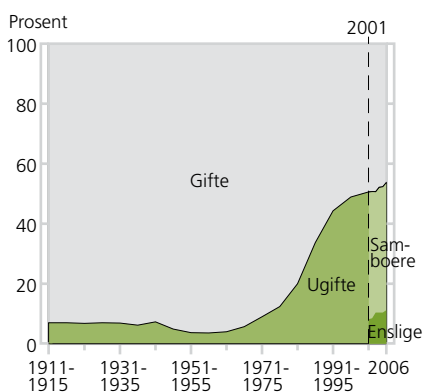
Avgrensingen til samboere med første felles barn gjør at analysen omfatter samboerskap som er på et sammenliknbart nivå i familiedanningsprosessen med ektepar som får sitt første felles barn. Dette gir en mer homogen gruppe samboere enn i mange intervjuundersøkelser. Opplysningene om samboerskap er basert på opplysninger om felles bosted da barnet ble født. Gruppen samboende foreldre inkluderer også par som har flyttet sammen kort tid etter at barnet ble født.

I tillegg til gifte og samboende foreldre inkluderer vi i familieetableringsanalysen også foreldre som ikke var i samliv da barnet ble født (se tekstboks). Enslige foreldre kan være aktuelle mottakere av overgangsstønad for enslige forsørgere. I løpet av analyseperioden skjedde det flere endringer i regelverket for stønaden (se tekstboks). Vi ser også på mulige effekter av disse endringene.

Tradisjonelle geografiske skillelinjer i fruktbarhetsmønsteret

De første tiårene av 1900-tallet var det et betydelig fall i fruktbarheten både i og utenfor ekteskap. På landsbasis fortsatte tallene å synke blant kvinnene som ikke var gift, selv etter at fruktbarheten blant de gifte kvinnene tok seg opp igjen etter 1930. Fruktbarheten for kvinner utenfor ekteskap var historisk lav i de første tiårene av etterkrigstiden, før andelen begynte å stige igjen på slutten av 1960-tallet (se figur 1).

Figur 1. Andel fødte, etter mors samlivsstatus ved fødselen. 1911-2006. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Overgangsstønad

I utgangspunktet vil de enslige foreldrene kunne være berettiget til stønad som enslige forsørgere, hvorav den viktigste trygdeytelsen er overgangsstønaden for enslige forsørgere. Denne ytelsen er aktuell for enslige forsørgere som ikke har inntekt over et nærmere spesifisert tak. I løpet av analyseperioden skjedde det flere endringer i regelverket for overgangsstønaden. Fram til 1994 hadde enslige forsørgere med barn under ti år rett til overgangsstønad fra Folketrygden. Stønaden var inntektsprøvd mot egen inntekt og fungerte dermed som en garantert minsteinntekt for denne gruppen.

Overgangsstønaden har eksistert fra 1964 under lov om morstrygd for enker og ugifte mødre. I 1967 ble ordningen inkludert i Folketrygden som da ble opprettet, og fra 1971 ble den utvidet til å gjelde også skilte og separerte foreldre (av begge kjønn). I 1994 ble regelverket for ordningen strammet inn, med sterkere krav til å bli definert som enslig forsørger. Stønadmottakere fikk redusert perioden de kunne motta stønaden dersom de var samboende med ny partner.

Fra og med 1. januar 1998 ble det begrensninger med henhold til hvor lenge en enslig forelder kunne motta overgangsstønad. Maksimal varighet ble nå satt til tre år, men den kunne utvides til fem år dersom mottakeren var under utdanning. Fra og med 1. juli 1999 ble retten til å motta stønad som enslig mor/far endret, slik at eneforsørgere som lever i et stabilt samboerskap (samboer i 12 av de siste 18 månedene) med en annen enn barnets far, mister retten til overgangsstønad.

De nasjonale andelene for fødte i og utenfor ekteskap i figur 1 dekker over betydelige variasjoner mellom ulike deler av landet. Backer (1965) analyserer utviklingen i fruktbarheten fra midt på 1800-tallet til 1960 i Norge. Hun ser også på variasjonen i fordelingen av fødte i og utenfor ekteskap, med særlig vekt på utviklingen i perioden etter 1900.

Nedgangen i fruktbarheten utenfor ekteskap var markert for alle de store byene, mens det var mer variasjon mellom bygdene i ulike deler av landet. Forskjellen mellom fylkene var i 1930 til dels større enn tidligere på 1900-tallet, særlig skilte Nord-Norge seg sterkere fra resten av landet i 1930 enn tidligere i århundret. Høyest var fruktbarheten utenfor ekteskap i Finnmark, hvor den var tre ganger så stor som gjennomsnittet for alle bygdene i landet ([Backer 1965](#)).

Fruktbarhet på begynnelsen av 1900-tallet

Ved begynnelsen av 1900-tallet var det flest fødsler utenfor ekteskap i Hedmark, Trøndelag og de tre nordligste fylkene. Også i Østfold, Oppland og Buskerud var fødselshyppigheten blant ugifte kvinner større enn gjennomsnittlig i bygdene for landet som helhet, mens fødsler av barn utenfor ekteskap forekom forholdsvis sjelden på Sørlandet og Vestlandet. Det var også variasjon mellom byene. I Oslo og Trondheim var hyppigheten av fødsler utenfor ekteskap omkring 1900 større enn på de fleste steder på landsbygden, mens Bergen hadde forholdsvis lav fruktbarhet utenfor ekteskap ([Backer 1965](#)).

Backers studie viser imidlertid at de betydelige regionale forskjellene vedvarte og til dels ble forsterket i disse årene med lave andeler barn født utenfor ekteskap for landet som helhet. Det var fortsatt de tre nordlige fylkene, og særlig Finnmark, som skilte seg ut med særlig høye andeler født utenfor ekteskap i perioden 1930-1960. I tillegg hadde også Trøndelagsfylkene og Hedmark fram til 1950 høyere andeler barn født utenfor ekteskap enn gjennomsnittet for landet som helhet, men disse forskjellene ble mindre eller helt borte innen 1960 ([Backer 1965](#)).

Tradisjonene består

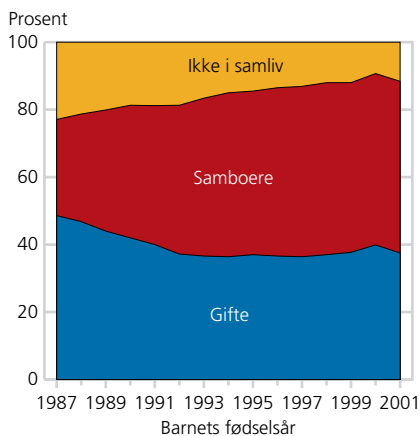
De regionale forskjellene opprettholdes i dagens fødselsmønstre. Statistikken over alle fødsler i 2009, etter mors samlivsstatus, viser at henholdsvis 44 prosent av foreldrene var gift, 44 prosent samboende, mens mor var enslig i 12 prosent av fødslene ([Befolkningsstatistikk, Fødte, Statistisk sentralbyrå](#)). Det er imidlertid betydelig variasjon mellom fylkene i fordelingen av mødrenes samlivsstatus.

Andelen gifte foreldre var i 2009 høyest i Agderfylkene (henholdsvis 56 prosent i Vest-Agder og 51 prosent i Aust-Agder), deretter fulgte Rogaland (53 prosent), Oslo (51 prosent) og Akershus (51 prosent). Høyest andel samboende foreldre var det i Trøndelag (henholdsvis 54 prosent i Sør-Trøndelag og 57 prosent i Nord-Trøndelag), Nordland (56 prosent), Troms (53 prosent), Oppland (53 prosent) og Hedmark (50 prosent).

Andelen enslige mødre var i 2009 høyest i Finnmark (21 prosent), Hedmark (16 prosent), Nordland (16 prosent), Troms (15 prosent), Telemark (14 prosent), Oppland (14 prosent) og i Aust-Agder (14 prosent). Det vil si at fylkene som i første del av forrige århundre hadde de høyeste andelene fødte utenfor ekteskap, fortsatt ligger høyt med hensyn til andelene enslige mødre og/eller samboende foreldre.

Figur 2. Foreldrenes samlivsstatus ved første felles barns fødsel. 1987-2001

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Selv om det høye innslaget av samboende foreldre gjør det vanskelig å sammenlikne dagens fødselsstatistikk direkte med fødselsstatistikken fra første del av forrige århundre, følger skillelinjene mellom fylkene i dagens fødselsmønster i stor grad samme geografiske skillelinjer som preget fødselsmønsteret i første del av forrige århundre.

Andelen samboere øker

Andelen samboende foreldre har økt betydelig fra 1987 til 2001, mens andelen gifte foreldre og andelen foreldre som ikke bodde sammen ved første barns fødsel, har gått ned (se figur 2). Andelen gifte foreldre falt særlig i første del av perioden fram til 1993, mens andelen foreldre som ikke bodde sammen, har hatt jevn nedgang over hele perioden. Hvis vi sammen likner figur 1 med figur 2, må vi ta hensyn til at figur 1 omfatter alle fødsler for mor, mens hovedtyngden av fødslene i figur 2 er første fødsel for mor.

Nedgangen i andelen foreldre som ikke bodde sammen ved første barns fødsel, kan ha sammenheng med endringene som har skjedd i rammebetingene for enslige forsørgere gjennom 1990-tallet, da det ble gjennomført flere begrensninger i hvor lenge mottakere av overgangsstønad for enslige forsørgere hadde rett til å motta stønaden (se tekstboks om overgangsstønad). Disse endringene førte til at antall stønadsmottakere ble betydelig redusert, vesentlig på grunn av at mange tidligere stønadsmottakere mistet retten til stønad fordi de ikke lenger oppfylte kriteriene. Nedgangen i antall stønadsmottakere var særlig sterk etter at endringene ble gitt full effekt fra og med 2001 (Rikstrygdeverket 2002).

Sosiale og demografiske ulikheter

Foreldre som var gift da første felles barn ble født i perioden 1987-2001, er gjennomsnittlig eldre, har lengre utdanning og høyere gjennomsnittsinntekt enn samboere og foreldre som ikke levde i samliv. Tilsvarende forskjeller er det mellom samboere og foreldre som ikke er i samliv. Foreldre som ikke er i samliv, er gjennomsnittlig yngst, har kortest utdanning og lavest gjennomsnittsinntekt (se tabell 1). Det er oftere stor aldersforskjell mellom mor og far blant foreldrene som ikke bodde sammen. Lavest andel par med stor aldersforskjell er det blant de gifte foreldrene. Samme type forskjeller finner vi når det gjelder andel mødre og fedre med barn fra før. Det er høyest andel mødre og fedre som har barn fra før blant foreldreparene som ikke bodde sammen, og lavest andel blant de gifte foreldrene.

Det er også ulikheter når det gjelder mor og fars fødeland. Hovedtyngden – både av mødre og fedre – er født i Norge, men andelen som har Norge som fødeland, varierer med samlivsstatus. Andelen er lavest for de gifte mødre og fedrene og høyest for de samboende. Av de gifte mødre er knapt 7 prosent født i Norden, Vest-Europa, USA, Canada, Australia eller New Zealand, mens bortimot 10 prosent er født i øvrige land (se tekstboks om fødeland). Andelen av de gifte fedrene som er født utenfor Norge, er litt lavere enn for mødre, men den innbyrdes fordelingen på de tre landgruppene er omtrent den samme for fedrene og mødre.

Blant samboende foreldre og for foreldre som ikke er i samliv, er det liten forskjell i andelen født i Norden eller Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand. Andelen ligger i overkant av 3 prosent både for mødre og fedre i begge foreldregruppene. Det er større forskjeller mellom samboende foreldre og foreldre som ikke er samliv, når det gjelder andelen med fødeland i grup-

Fødeland

For denne analysen har vi gruppert fødeland utenom Norge i tre kategorier:

Landgruppe 1: Norden

Landgruppe 2: Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand

Landgruppe 3: Øvrige land

Tabell 1. Ulike kjennetegn for foreldrene ved første felles barns fødsel i perioden 1987-2001

	Samlivsstatus		
	Gifte	Samboere	Ikke i samliv
Mors alder ved utgangen av år t	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
< 22 år	6,0	14,3	31,2
22-24 år	15,9	21,8	21,8
25-27 år	27,4	24,1	17,6
28-30 år	24,9	18,6	12,0
31-33 år	13,9	11,2	8,0
>33 år	12,0	10,1	9,3
Gjennomsnittsalder, mor	28,0 år	26,8 år	25,1 år
Fars alder ved utgangen av år t	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
<22 år	1,4	4,1	13,3
22-24 år	7,3	14,3	20,2
25-27 år	19,2	22,6	20,1
28-30 år	25,7	22,0	16,3
31-33 år	20,1	15,8	11,2
>33 år	26,3	21,2	19,0
Gjennomsnittsalder, far	31,0 år	30,0 år	28,2 år
Aldersforskjell mor-far	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
< 7 år	83,3	81,9	79,0
Mor minst 7 år eldre	0,9	1,6	1,9
Far minst 7 år eldre	15,7	16,5	19,2
Fødeland mor	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
Norge	83,8	95,8	93,2
Landgruppe 1 og 2	6,8	3,2	3,1
Landgruppe	9,4	1,1	3,7
Fødeland far	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
Norge	85,6	95,4	90,7
Landgruppe 1 og 2	6,0	3,3	3,7
Landgruppe 3	8,5	1,2	5,7
Mors bostedsregion i år t (horisontale prosenter)	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
Østlandet utenom Oslo og Akershus	38,7	46,3	15,0
Oslo og Akershus	47,7	38,1	14,2
Agder og Rogaland	53,7	32,1	14,2
Vestlandet	35,3	48,2	16,5
Trøndelag og Nord Norge	24,9	55,9	19,2

	Samlivsstatus		
	Gifte	Samboere	Ikke i samliv
Gjennomsnittsinntekt siste tre år før t (i 2001 NOK)	<i>Kroner</i>	<i>Kroner</i>	<i>Kroner</i>
Mors gjennomsnittsinntekt	152 700	140 300	93 400
Fars gjennomsnittsinntekt	231 800	214 500	169 800
Paritet	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
Mor har barn fra før	9,3	17,2	19,1
Far har barn fra før	10,7	15,7	18,4
Utdanningsnivå mor (år t)	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
Grunnskole og kortere	5,4	9,0	17,6
Videregående	47,1	64,4	63,2
Universitet, kort	32,9	22,5	13,2
Universitet, lang	5,6	2,4	1,3
Ukjent	9,0	1,8	4,7
Gjennomsnittlig varighet, utdanning (i år), mor	11,7 år	11,7 år	10,6 år
Utdanningsnivå far (år t)	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
Grunnskole og kortere	7,5	11,2	17,5
Videregående	51,6	65,4	63,2
Universitet, kort	24,5	16,6	10,8
Universitet, lang	10,2	4,6	2,5
Ukjent	6,2	2,2	6,0
Gjennomsnittlig varighet, utdanning (i år), far	11,9 år	11,5 år	10,5 år
Periode (horisontale prosenter)	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>	<i>Prosent</i>
1987-1990	45,3	34,1	20,7
1991-1994	37,6	45,2	17,3
1995-1998	36,8	49,9	13,3
1999-2001	38,3	50,7	11,0
Antall par	160 931	181 417	64 680

Kilde: Befolkningsregisteret, Statistisk sentralbyrå.

pen øvrige land. Det er svært få av de samboende mødrene og fedrene som er født i øvrige land (se tekstboks om fødeland), mens andelen er markert høyere blant foreldre som ikke er i samliv, særlig for fedrenes vedkommende.

Høyest andel gifte mødre i Agder og Rogaland

Det er også betydelig variasjon i samlivsstatus etter mors bostedsfylke ved barnets fødsel. Variasjonen er i tråd med de geografiske skillelinjene i fødselsmønsteret som tradisjonelt har gjort seg gjeldende. Det er høyest andel gifte mødre i Agder og Rogaland, der over halvparten av mødrene var gift og andelen samboende var under en tredjedel. Andelen gifte mødre er også høyere enn andelen samboende mødre for dem som var bosatt i Oslo og Akershus, mens det er motsatt i de tre andre regionene.

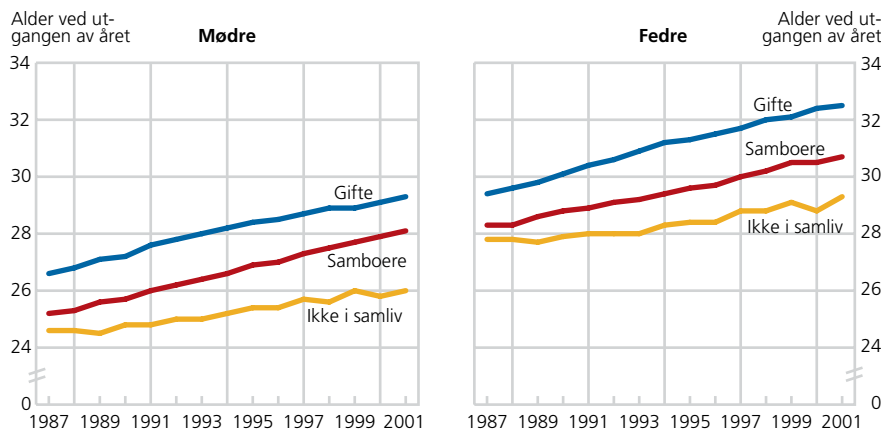
Andelen samboende er høyest blant mødre bosatt i Trøndelag og Nord-Norge, hvor langt over halvparten av mødrene var samboende og knapt en fjerdedel gift. Trøndelag og Nord-Norge skiller seg også ut med den høyeste andelen mødre som ikke var i samliv, med nesten en av fem. De to andre regionene

med flere samboende enn gifte mødre (Vestlandet og Østlandet utenom Oslo og Akershus), har også litt høyere andel mødre som ikke var i samliv enn regionene hvor flertallet av mødrene var gift.

Økende forskjeller mellom foreldrepar i og utenfor samliv

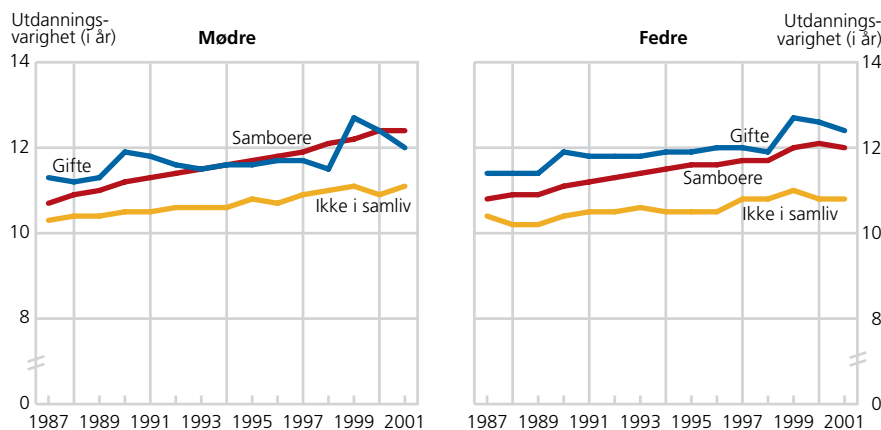
Gjennomsnittsalderen for alle mødre og fedre ved første barns fødsel har økt i perioden 1987-2001, men mest for de gifte og samboende mødrene og fedrene og mindre for mødre og fedre som ikke bor sammen (se figur 3).

Figur 3. Mors og fars gjennomsnittsalder, etter samlivsstatus ved første felles barns fødsel. 1987-2001

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 4. Mors og fars gjennomsnittlige utdanningsvarighet, etter samlivsstatus ved første felles barns fødsel. 1987-2001

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

En tilsvarende utvikling ser vi for gjennomsnittlig utdanning og inntekt i de tre foreldregruppene. Gjennomsnittlig varighet av utdanning har økt mer for gifte og samboende mødre og fedre enn for mødre og fedre som ikke er i samliv (se figur 4). Det samme gjelder gjennomsnittsinntekten, der forskjellen mellom foreldre som ikke er i samliv, og de gifte og samboende foreldrene er blitt større i løpet av perioden både for mødrene og for fedrene (se figur 5).

Parallelt med dette har det vært en tilnærming mellom gifte og samboende foreldre, både når det gjelder gjennomsnittlig utdanningsvarighet, og når det gjelder gjennomsnittsinntekten for henholdsvis mødre og fedre.

Parallelt med at andelen samboende foreldre har økt, er det dermed blitt mindre forskjeller mellom gifte og samboende foreldrepar i gjennomsnittlig alder, utdanning og inntekt. Samtidig har forskjellene økt mellom de gifte og samboende foreldrepårene på den ene side, og foreldrepårene som ikke var i samliv på den annen side.

Forskjellene består når vi tar hensyn til andre forhold

Så langt har vi sett på bakgrunnsvariablene enkeltvis. For å få bedre innsikt i betydningen av demografiske og sosioøkonomiske bakgrunnskjennetegn for foreldrenes samlivsstatus har vi gjort to regresjonsanalyser, såkalt logistisk regresjon (se tekstboks). Tabell 2 presenterer oddsratene for de to regresjonsanalysene.

Mors og fars alder har betydning både for sannsynligheten for at foreldrene var gift, og for sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende. De respektive sannsynlighetene øker med alder både for mor og for far, men mors alder har relativt sterkere betydning enn fars alder. Betydningen av mors og fars alder avtar med stigende alder både for mor og far.

Stor aldersforskjell reduserer sannsynligheten for å være gift

Stor aldersforskjell mellom mor og far reduserer sannsynligheten for at foreldrene var gift. Det gjelder både om det er mor som er minst sju år eldre enn far, og om det er far som er minst sju år eldre enn mor. Det negative utslaget er litt større når det er far som er eldst, enn når det er mor. Stor aldersforskjell i fars favør reduserer også sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende. Stor aldersforskjell i mors favør har ingen signifikant betydning på sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende.

Om mor eller far har barn fra før, reduseres sannsynligheten for at foreldrene var gift da det første felles barnet ble født. Mor eller far som har barn fra tidligere forhold, reduserer også sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende da det første felles barnet ble født. De negative utslagene av tidligere barn er imidlertid mindre når det gjelder sannsynligheten for at foreldrene var samboende, enn for sannsynligheten for at foreldrene var gift.

Logistisk regresjon

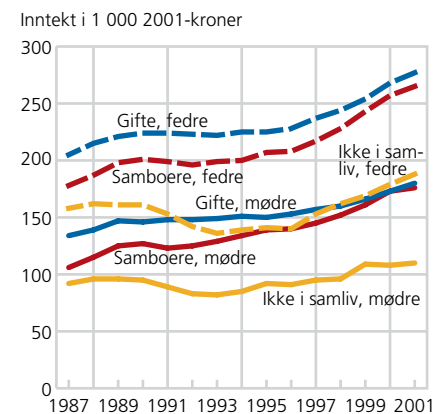
Siden våre avhengige variabler er dikotome (gift-ikke-gift; samboer-ikke-samboer; enslig-i samliv), bruker vi logistisk regresjon. Dette er en multivariat analysemetode som brukes når en vil studere den unike sammenhengen mellom sentrale uavhengige variabler eller forklaringsvariabler og den avhengige variabelen, kontrollert for andre uavhengige variabler.

I den første analysen (modell A) inkluderer vi alle foreldrepårene og beregner sannsynligheten for at foreldrene var gift da første felles barn ble født. Den andre analysen omfatter alle foreldrepårene som ikke var gift (modell B). Her beregner vi sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende da første felles barn ble født. Begge modellene inkluderer bakgrunnskjennetegnene som vi presenterte i tabell 1 foran. For foreldrenes alder tar vi med både alderen (i år) og alderen kvadrert, for å ta hensyn til at alderens effekt på sannsynlighetene i de to modellene kan endre seg med økende alder.

Effektene av de uavhengige variablene er i tabell 2 uttrykt som *oddsrater*. Vi velger da en variabelverdi som referansegruppe for hver uavhengig variabel, når variabelen er målt som grupperte verdier. Eksempelvis er referansegruppen for variabel aldersforskjell mor/far i tabell 2 mindre enn sju års aldersforskjell.

En verdi høyere enn 1 på en verdi (kategori) av en uavhengig variabel viser at den relative sannsynligheten for å befinne seg i en av gruppene er høyere enn for referansegruppen for variabelen, mens tall lavere enn 1 viser at den relative sannsynligheten er lavere enn for referansegruppen.

Figur 5. Mors og fars gjennomsnittsinntekt i 2001-kroner, etter samlivsstatus ved første felles barns fødsel. 1987-2001

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. Logistisk regresjon modell A (sannsynligheten for at foreldrene var gift ved første felles barns fødsel) og modell B (sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende ved første felles barns fødsel)¹. Oddsratene

Variabel	Modell A	Modell B
Alder		
Mors alder (år)	1,584***	1,339***
Mors alder 2	0,993***	0,995***
Fars alder (år)	1,160***	1,169***
Fars alder2	0,998***	0,998***
Aldersforskjell, mor-far		
(ref: mindre enn 7 år)	1,000	1,000
Mor minst 7 år eldre	0,765***	1,014(n.s)
Far minst 7 år eldre	0,685***	0,860***
Paritet, mor		
Mors førstefødte (ref)	1,000	1,000
Mor har barn fra før	0,496***	0,872***
Paritet, far		
Fars førstefødte (ref)	1,000	1,000
Far har barn fra før	0,550***	0,745***
Fødeland, mor		
Landgruppe 3(ref)	1,000	1,000
Norge eller landgruppe 1 og 2	0,277***	1,442***
Fødeland far		
Landgruppe 3(ref)	1,000	1,000
Norge eller landgruppe 1 og 2	0,539***	2,617***
Mors bostedsregion i år t		
Østlandet utenom Oslo og Akershus	1,160***	1,538***
Oslo og Akershus (ref)	1,000	1,000
Agder og Rogaland	2,277***	1,161***
Vestlandet	0,960***	1,439***
Trøndelag og Nord-Norge	0,581***	1,540***

Variabel	Modell A	Modell B
Utdanningsvarighet		
Mors utdanningsvarighet (i år)	1,087***	0,982**
Fars utdanningsvarighet (i år)	1,071***	0,994(n.s)
Inntekt (gjennomsnittsinntekt siste tre år før t)		
Mors inntekt (i 10 000 2001-NOK)	1,000 (n.s.)	1,025***
Fars inntekt (do.)	1,011***	1,013***
Periode		
1987-1990 (ref)	1,000	1,000
1991-1994 (periode 2)	0,385***	0,406***
1995-1998 (periode 3)	0,287***	0,157***
1999-2001 (periode 4)	0,455***	0,238***
Interaksjonsledd		
Mors utd. x periode 2	1,015**	1,060***
Mors utd. x periode 3	1,023***	1,098***
Mors utd. x periode 4	(1,000 n.s.)	1,075***
Fars utd. x periode 2	1,015**	1,029***
Fars utd. x periode 3	1,022***	1,088***
Fars utd. x periode 4	1,010*	1,073***
Mors inntekt x periode 2	1,008***	1,012***
Mors inntekt x periode 3	1,002**	1,018***
Mors inntekt x periode 4	(0,998 n.s.)	1,017***
Fars inntekt x periode 2	0,998**	1,014***
Fars inntekt x periode 3	0,993***	1,016***
Fars inntekt x periode 4	0,992***	1,016***
N	374 198	223 814
-2LogL/df	68586/33	28285/33

¹ Regresjonsberegningene omfatter ikke foreldre hvor det mangler registeropplysninger på ett eller flere av kjennetegnene som inngår i regresjonsberegningene (jf. tabell 1).

*: signifikant 0,05-nivå ** : signifikant 0,01-nivå ***: signifikant 0,001-nivå

Kilde: Befolkningsregisteret, Statistisk sentralbyrå.

Fødeland og bostedsregion har også betydning

Foreldre født i Norge eller Vest Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand har lavere sannsynlighet for å være gift da første felles barn ble født, enn foreldre som er født i øvrige land. Nedgangen i sannsynligheten for gifte foreldre er større når mor er født i Norge, Norden eller Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand, enn når far er det. Effektene av foreldrenes fødeland på sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende da barnet ble født, er motsatt av effektene av fødeland på sannsynligheten for ekteskap.

Sannsynligheten for samboende foreldre øker om mor eller far er født i Norge, Norden eller Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand. De positive utslagene er sterkere for fedrenes fødeland enn for mødrenes fødeland. Disse forskjellene er ikke overraskende, gitt at unge innvandrere fra øvrige land i mye mindre grad enn unge uten innvandrerbakgrunn velger samboerskap som familieetablering (Daugstad 2009). Mange innvandrere har dessuten kommet til Norge gjennom ekteskap (familiegjenforening).

Størst sannsynlighet for at foreldrene var gift da barnet ble født, er det om mor var bosatt i Agderfylkene eller i Rogaland. I tillegg har mødre som var bosatt på Østlandet utenom Oslo og Akershus, litt høyere sannsynlighet for å være gift ved første barns fødsel enn mødre i referansegruppen med bosted i Oslo eller Akershus. Mødre bosatt i de to andre regionene – Vestlandet samt Trøndelag og Nord-Norge – har redusert sannsynlighet for å være gift, sammenliknet med referansegruppen. Sterkest er den negative effekten for mødre med bostedsregion Trøndelag og Nord-Norge.

Sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende ved barnets fødsel, er høyest for mødre bosatt i Trøndelag og i Nord-Norge samt på Østlandet utenom Oslo og Akershus. Deretter følger sannsynligheten for mødre bosatt på Vestlandet, men også mødre bosatt i Agder og i Rogaland har litt høyere sannsynlighet for å være samboere ved barnets fødsel enn mødre i referansegruppen som er bosatt i Oslo og Akershus.

Høyt utdannede foreldre ...

Sannsynligheten for at foreldrene var gift, øker med varigheten av mors og fars utdanning, men mors utdanning har litt sterkere positiv effekt enn fars (se tabell 2). Effekten av mors og fars utdanning er dessuten sterkere i periodene 1991-1994 og 1995-1998 sammenliknet med referanseperioden 1987-1990. I den siste perioden, 1999- 2001, er det ingen signifikant tilleggseffekt for mors utdanning, mens fars utdanning fortsatt har en beskjeden positiv tilleggseffekt.

Sannsynligheten for samboerskap reduseres med økende utdanning for mor. Fars utdanning har ingen statistisk signifikant betydning for sannsynligheten for samboerskap. I referanseperioden 1987-1990 var det med andre ord ingen positive effekter av foreldrenes utdanning på sannsynligheten for samboerskap. Dette endres i de etterfølgende periodene, der både mors og fars utdanning gir positive tilleggseffekter på sannsynligheten for samboerskap i alle tre periodene. Disse tilleggseffektene av utdanning gir sterkere utslag på

Referanser

Backer, J. (1965): Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1865-1960, *Samfunnsøkonomiske studier 13*, Statistisk sentralbyrå, Oslo. http://www.ssb.no/histstat/sos/sos_013.pdf

Befolkningsstatistikk, Født, Statistisk sentralbyrå (8. april 2010): «Høy fruktbarhet» (<http://www.ssb.no/fodte/arkiv/>)

Byberg, I.H., Foss, A.H. og Noack, T (2001): *Gjete kongens harer – rapport fra arbeidet med å få samboerne mer innpasset i statistikken*, Rapport 2001/40, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/20/rapp_200140/

Daugstad, G. (2009): *Søker krake make? Ekteskap og pardannelse blant unge med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan og Vietnam*, Rapporter 2009/33, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/02/02/30/rapp_200933/

Noack, T. (2010): *En stille revolusjon: Det moderne samboerskapet i Norge*, Doktoravhandling, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.

Noack, T. og Seierstad A. (2003): Samboerskap ved tusenårsskiftet: Dagligdags og utforsket, *Samfunnsspeilet 1*, 2003, 30-34. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200301/ssp.pdf>

Rikstrykdeverket (2002): *Trygdestatistisk årbok 2002*, del 12.0: Ytelsler til ugifte, skilte og separerte forsørgere, s. 224.

Vestli, S. (1996): Avklaring av begrep og kjennemerker i familie- og barnestatistikken, Notater 96/24, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/histstat/not/not_9624.pdf

Wiik, K. Aa., Bernhardt, E. og Noack, T. (2010): Love or Money? Marriage Intentions among Young Cohabitors in Norway and Sweden, *Acta Sociologica*, vol 53 (3): 269-287.

sannsynligheten for samboerskap enn på sannsynligheten for ekteskap i alle tre periodene.

... og høytlønnede menn oftere gift

Sannsynligheten for at foreldrene var gift ved barnets fødsel, øker også med fars inntekt. Mors inntekt har derimot ingen betydning for sannsynligheten for ekteskap i referanseperioden 1987-1990. Den positive effekten av fars inntekt i referanseperioden avtar i de tre påfølgende periodene. Effekten av fars inntekt på sannsynligheten for ekteskap har med andre ord blitt mindre i den perioden vi ser på her.

Mors inntekt har en signifikant positiv tilleggseffekt både i perioden 1991-1994 og i perioden 1995-1998, men effekten er lavere i 1995-1998 enn i den foregående fireårsperioden. I den siste perioden, 1999-2001, er det ingen signifikant tilleggseffekt av mors inntekt på sannsynligheten for ekteskap. Alt i alt har dermed mors inntekt relativt beskjeden betydning for sannsynligheten for at foreldrene var gift ved barnets fødsel. Den positive effekten av mors inntekt er begrenset til midten av undersøkelsesperioden, mens mors inntekt ikke hadde noen betydning i start- og avslutningsperioden.

I motsetning til den beskjedne og avtakende effekten av mors og fars inntekt på sannsynligheten for at foreldrene var gift, er det betydelig sterkere effekt av foreldrenes inntekter på sannsynligheten for at ikke-gifte foreldre var samboende da første felles barn ble født. Sannsynligheten for samboerskap øker både med mors og fars inntekt, men den direkte effekten er sterkere for mors inntekt enn for fars. I tillegg er det også positive tilleggseffekter av mors og fars inntekt i alle tre påfølgende periodene etter referanseperioden. Dette betyr at den positive effekten av mors og fars inntekter på sannsynligheten for samboerskap øker i siste halvdel av undersøkelsesperioden.

Færre foreldre som ikke lever i samliv

Når vi ser på effektene av utdanning og inntekt under ett gjennom undersøkelsesperioden, forsterkes den foreløpige konklusjonen som vi trakk på grunnlag av utviklingen i gjennomsnittsnivået av variablene i figur 4 og 5. I løpet av analyseperioden er det blitt mindre sosioøkonomiske forskjeller mellom gifte og samboende foreldre, mens forskjellene har økt mellom samboende foreldre og foreldre som ikke er i samliv. Gifte og samboende foreldre er altså blitt mer like, mens det er blitt mer markerte forskjeller mellom disse to gruppene og foreldre som ikke lever i samliv.

Tidligere har vi pekt på at nedgangen i andelen foreldre som ikke lever i samliv, kan ha sammenheng med endringene som har skjedd i regelverket for overgangsstønad for enslige forsørgere. Etter endringene på 1990-tallet er varigheten av mulig stønadsperiode mer begrenset enn tidligere. Dette kan ha hatt betydning for fordelingen mellom samboende og ikke-samboende foreldre, ved at relativt flere velger først å gi samboerskapet en sjanse, framfor å gå over på trygd som enslig forsørgere.

Resultatene fra regresjonsanalysen tyder på at det i så fall er foreldrene med relativt mest ressurser som velger samboerskap framfor å være enslig forsørgere, mens mødrene som ikke er i samliv, var en mer sosioøkonomisk homogen gruppe i siste halvparten av analyseperioden enn i den første halvparten.

Sør-Sudan – snart på egne bein

Folkeavstemningen i Sudan 9. januar i år gikk riktig vei for sørsudanerne. Det overveldende resultatet for løsrivelse ble raskt akseptert av styresmaktene nord i landet. Nå gjenstår det å se hvordan det går med landet etter løsrivelsen 9. juli. Norge har vært en viktig bidragsyter og pådriver for institusjonsbygging i det sørlige Sudan, noe som er en av forutsetningene for å bli et selvstendig land. Statistisk sentralbyrå har siden slutten av 2005 vært en hovedsamarbeidspartner for statistikkbyrået i Juba, hovedstaden i det som snart skal bli republikken Sør-Sudan.

Det ble i januar i år bestemt ved folkeavstemning at det største landet i Afrika, Sudan, skal deles i to med virkning fra 9. juli. Folkeavstemningen var den siste store milepælen i fredsavtalen fra 2005, undertegnet av partene i løpet av den langvarige borgerkrigen i Sudan. Ingen tidligere milepæler i denne avtalen er blitt gjennomført etter planen, som for eksempel folketellingen i 2008, som skulle vært holdt i 2007, og det politiske valget som ble utsatt fra 2009 til 2010. Resultatene både fra folketellingen og fra valget har også vært omdiskutert og har skapt mye uro.

Folkeavstemningen 9. januar 2011 ble derimot gjennomført på den datoen den var planlagt. Det hele foregikk i fredelige former, resultatet var entydig for løsrivelse, og resultatet ble raskt akseptert av styresmaktene nord i landet. Få, om noen, har en like tøff historie å vise til som nettopp befolkningen hjemmehørende i det sørlige Sudan (Breidlid mfl. 2010). For utenforstående er det derfor vanskelig å fatte hvor stor denne hendelsen var for de fleste sørsudanere.

Vi vil her peke på noen av de økonomiske utfordringene det nye landet sør i Sudan står overfor, og hva Norge og Statistisk sentralbyrå har bidratt med i forsøk på å overkomme disse utfordringene.

Norge som bidragsyter

Norge har lange tradisjoner som bidragsyter i Sudan, både i nord og sør, og det gjelder både det offisielle Norge og norske bistandsorganisasjoner. Av de tre store er det riktignok bare Kirkens Nødhjelp som opererer over hele Sudan i dag, mens Norsk Folkehjelp og Flyktninghjelpen kun opererer i sør. Norge, ved daværende utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (se tekstboks), hadde en nøkkelrolle under fredsforhandlingene som ledet fram til den omfattende fredsavtalen i 2005 (Johnson 2010).

Norske myndigheter er også sentrale i de pågående deleforhandlingene ifølge generalkonsulatet i Juba, noe som også bekreftes i en fellesuttalelse fra utviklingsministrene i Norge, Storbritannia og USA i forbindelse med et felles besøk til både Khartoum og Juba i mai i år:

«Norge, Storbritannia og USA har vært garantister for fredsavtalen og mangeårige utviklingspartnere med Sudan. Vi støtter etableringen av to levedyktige, fredelige og velfungerende stater som respekterer menneskerettighetene. Vi forplikter oss til å yte bistand til dem som er rammet av konflikter og fattigdom.» (Solheim 2011).

Ole Sandvik

Fredsavtalen i 2005 inneholdt en plan som skulle forberede landet i sør på et mulig selvstyre etter en folkeavstemning i 2011, seks år etter. I det forberedende planarbeidet var daværende utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson en aktiv bidragsyter i å få definert statistikkbyrået som en integrert, men uavhengig, del av et framtidig statsapparat i sør.

Frafjord Johnsons konkrete engasjement for denne saken kan ha vært medvirkende til at direktøren for statistikkbyrået, Dr. Luca Biang Deng (nå Minister of Presidential Affairs), under giverlandskonferansen i Oslo i 2005 tok kontakt via Utenriksdepartementet (UD) og møtte lederen for SSBs internasjonale bistandsvirksomhet, Bjørn K. Getz Wold. Det ble enighet om et institusjonelt samarbeid som UD sanksjonerte umiddelbart.

Ole Sandvik er samfunnsgeograf og prosjektleder i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for internasjonalt utviklings-samarbeid. Arbeidssted: Juba, Sør-Sudan. (ole.sandvik@ssb.no)

Om Sudan

Sudan blir to land fra og med 9. juli, Sudan og Sør-Sudan. I artikkelen er uttrykkene *Sudan nord* og det *sørlige Sudan* benyttet for å skille mellom de to områdene i dag.

I dag består Sudan av 25 stater, 15 i nord og 10 i sør. Det finnes to offisielle statistikkbyråer i Sudan, Central Bureau of Statistics (CBS) i Khartoum, hovedstaden i Sudan nord og South Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation (SSCCSE) i Juba, hovedstaden i det sørlige Sudan.

Statistikksam arbeid med Sudan

Statistisk sentralbyrå (SSB) har samarbeidet både med statistikkbyrået i nord (fra forarbeidet til folketellingen 2008) og i sør (fra 2005) og regner med å være en viktig samarbeidspartner også etter 9. juli (se tekstboks om Sudan). Statistisk sentralbyrå spilte en aktiv rolle i planlegging, gjennomføring og etterarbeid i forbindelse med en stor nasjonal fattigdomsundersøkelse i Sudan i 2009. Selv om SSBs bistand var av teknisk karakter, var det en stor utfordring å bidra til at viktige faglige diskusjoner ikke strandet i mistro og politisk uegghet mellom institusjonene og involverte medarbeidere.

Ett av resultatene fra dette samarbeidet var at samtlige om lag 25 000 maskinlesbare skjema til bruk i spørreundersøkelsen skulle trykkes og sendes fra SSB i Norge til henholdsvis Khartoum i nord (arabisk) og til Juba i sør (engelsk). Selv om dette eksemplet viser SSBs posisjon som samarbeidspartner, er det samtidig et eksempel på hvor mye som fortsatt mangler av nødvendig infrastruktur i Sudan.

Et annet eksempel på samarbeid er utarbeidingen av et minifaktahefte med statistikk for det sørlige Sudan. Statistikkbyrået SSCSE har utviklet dette heftet etter idé fra Statistisk sentralbyrås Minifakta om Norge. Dette tolv siders *Key indicators for Southern Sudan*, basert på den begrensede statistikken som finnes, har blitt svært godt mottatt. Også dette heftet har det imidlertid vist seg hensiktsmessig å få trykket i Norge.

Fra konsumprisindeks til bedriftsundersøkelse

Statistikkbyrået i det sørlige Sudan har vært igjennom en utrolig utvikling fra 2005 og fram til i dag, med et hovedkontor i Juba samt regionkontorer i hvert av de ti delstatshovedstedene. SSB har bidratt på en rekke områder, fra utarbeidelse av masterplan for statistikkutvikling i det sørlige Sudan til utvikling av surveyvirksomhet med gjennomføring av en rekke undersøkelser fra planlegging, gjennomføring og etterarbeid av feltarbeid til ferdigstilling av datasett, analyser og publiseringer.

Det seneste bidraget var til gjennomføring av den første bedriftsundersøkelsen noen gang i det sørlige Sudan. SSB har også bidratt til utvikling av en konsumprisindeks (se tekstboks om konsumprisindeksen), til ledelsesutvikling, prosjekt- og økonomistyring med mer. Langsiktighet og kompetanseoverføring på alle nivå har vært bærebjelker i dette samarbeidet som i sin helhet er finansiert av Utenriksdepartementet.

Matvarepriser, folkeavstemning og internasjonale konjunkturer

Selv om folkeavstemningen i januar ble vel gjennomført og resultatet var entydig for deling av landet, er det likevel mange i dag som stiller spørsmålsteget ved hvorvidt løsrivelse er et riktig valgalternativ for Sør-Sudan, eller om beslutningen – og iallfall iverksettelsen av beslutningen – kommer altfor tidlig. Ikke minst er mange kritiske til hvorvidt et selvstendig Sør-Sudan vil kunne klare seg økonomisk. På dette området har ikke utviklingen ellers i verden den senere tid gitt dem noen drahjelp.

Mens sørsudanerne fortsatt var i lykkerus over utfallet av folkeavstemningen i januar i år, brøt urolighetene ut i det ene nordafrikanske landet etter det andre for så å spre seg videre til landene i Midtøsten. En av årsakene til denne uroen var den dramatiske økningen i matvarepriser og andre råvarer på verdensmarkedet.

Konsumprisindeksen

Juba Consumer Price Index er en konsumprisindeks basert på en forbruksundersøkelse i Juba i 2007 og på månedlige prisinnsamlinger fra tre ulike markeder i Juba. Den månedlige prisinnsamlingen har pågått kontinuerlig siden oppstarten i april 2007. Denne indeksen kan selvsagt ikke sies å representere prisutviklingen i hele det sørlige Sudan.

Et viktig forhold ved Juba-indeksen er at den baserer seg på en varekurv for urbane hushold hvor matvarer utgjør 60 prosent av forbruket (SSCCSE 2011). Endringer i matvarepriser vil derfor slå mindre ut på denne indeksen enn på en nasjonal indeks basert på et gjennomsnittlig forbruk hvor matvarer utgjør 80 prosent.

En første versjon av konsumprisindeksen for hele det sørlige Sudan er under utvikling, også den med assistanse fra SSB. Første publisering ventes i juli 2011.

Fra byen Yei i Central Equatoria, Sudan.

Årsakene til dette var at avlingene sviktet mange steder i 2010, noe som førte til dramatiske økninger, særlig i kornprisene, men også sukkerprisene. Både mais- og sukkerprisene påvirkes av at disse produktene i økende grad går til produksjon av drivstoff ([Konjunkturtrendene 1/2011](#)). Uroen i Nord-Afrika og Midtøsten har også sammenheng med misnøye og frustrasjon over sosiale og politiske forhold og med krav om overgang til mer demokratiske styreform. Vi har sett tilløp til lignende uro i Khartoum, hovedstaden i Sudan, og i den senere tid i Kampala, hovedstaden i Uganda.

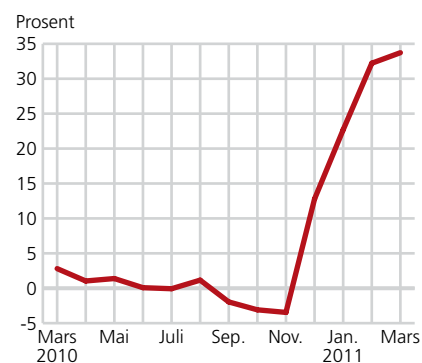
Frykt for uro ga prisoppgang på matvarer

I det sørlige Sudan har vi ikke sett tegn til uroligheter knyttet til den senere tids økonomiske utvikling. En forklaring på dette finner vi trolig i sammenfallet av kraftig prisstigning og forberedelser til folkeavstemningen. Den kraftige prisøkningen fra november til desember i 2010 og ytterligere fra desember til januar 2011 var til dels ventet og ble oppfattet å være prisen å betale for å få velge frihet og selvstendighet (se figur 1).

Også fra januar til februar 2011 var det en betydelig økning i prisene sammenlignet med ett år tidligere, deretter flater kurven ut. Fortsatt er altså prisene svært mye høyere enn for ett år siden, men endringene fra måned til måned er relativt liten (foreløpige tall for april viser samme tendens).

Frykten var stor i alle miljøer for uro og opptøyer i forbindelse med registreringen til folkeavstemningen senhøstes 2010. Alle som mente seg berettiget til å kunne stemme, måtte registrere seg på sine hjemsteder. Det var ventet store

Figur 1. Konsumprisindeksen. Prosentvis endring fra samme måned året før. Juba i det sørlige Sudan. Mars 2010-mars 2011

Kilde: Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation (SSCCSE).

På markedet i Yambio i Western Equatoria, Sudan.

bevegelser av mennesker mellom regioner og mellom nord og sør og inn og ut av nabolandene, og at ulike grupperinger både i nord og i sør ville benytte anledningen til å markere sine standpunkter. Flyktninghjelpen anslår at så mange som 2,3 millioner mennesker er internt fordrevne flyktinger i Sudan, at over 400 000 er flyktinger til nabolandene, og at det fram til oktober i fjor bodde om lag en million sørsudanere i Sudan nord (Berge 2010).

Det var dessuten forventet at regimet i nord ville forsøke å skremme befolkningen til å stemme for union og derest, når selve avstemningen skulle foretas, at truslene om aksjoner ville bli virkelighet for å hindre at de som hadde registrert seg, fikk stemme, slik at et eventuelt resultat for deling kunne underkjennes. Reglene var slik at minimum 60 prosent av dem som registrerte seg, måtte stemme for at resultatet skulle godkjennes, uansett hva resultatet viste.

Frykten for uro resulterte i store prisøkninger på all varetransport til det sørlige Sudan. Vareutvalget ble betydelig redusert både i volum og innhold da mange handelsmenn valgte å holde seg borte fra markedet i frykt for store tap dersom deler av, eller hele lasten, skulle gå tapt før de nådde fram til salgsstedene. Problemet har derfor ikke bare vært høyt prisnivå, men også mangel på viktige varer i markedet. Frykten for hva som ville skje med sørsudanere i nord etter folkeavstemningen, kan også leses i strømmen av mennesker fra nord til sør. Det anslås at over 300 000 har flyttet tilbake til det sørlige Sudan fra oktober 2010 til april 2011 (Generalkonsulatet i Juba, 27.4.2011).

80 prosent av forbruket går til matvarer

I det sørlige Sudan var derfor prisene allerede høye da nabolandene Kenya og Uganda og Sudan nord i likhet med mange andre land opplevde høy inflasjon og særlig stor økning i matvareprisene de første månedene i 2011. Siden nærmere 80 prosent av husholdningenes forbruk i det sørlige Sudan går til matvarer som for en stor del importeres fra disse landene, får dette dramatiske konsekvenser for folks økonomi, spesielt for de hushold som er knyttet til pengeøkonomien (Poverty in Southern Sudan 2009).

For selvbergingsbonden og hans/hennes husholdning betyr endringer i matvarepriser lite for eget forbruk, men også de er mer eller mindre vevd inn i pengeøkonomien og har behov for salt og sukker, klær, utstyr, medisiner og helsetjenester. Denne utviklingen gjør det heller ikke enklere for landet i sør å integrere de hundretusener av internt fordrevne som nå vender tilbake.

Konsumprisindeksen (KPI) eller inflasjonsraten er en nøkkelindikator for den økonomiske utviklingen i et land. Juba Consumer Price Index er den eneste nøkkelindikatoren per i dag for å måle den løpende økonomiske utviklingen i det sørlige Sudan.

Årlig konsumprisindeks målt i mars i år var 9, 11 og 17 prosent for henholdsvis Kenya, Uganda og Sudan nord. For det sørlige Sudan, foreløpig bare Juba, var konsumprisindeksen høyere sammenlignet med både Kenya og Uganda, og dobbelt så høy som i Sudan nord, det vil si 34 prosent. Matvareindeksen steg i samme periode med 15 prosent for Kenya, 20 prosent for Sudan nord og hele 24 prosent for Uganda. For Juba var matvareindeksen om lag som for totalindeksen, 36 prosent. Dette viser blant annet hvor stor betydning matvarepriser har for konsumprisindeksen for Juba.

Siden prisstigningen på matvarer har vært så stor i nabolandene, og matvarer utgjør en særlig stor andel av forbruket i det sørlige Sudan, og økt oljepris har slått ut i økte fraktkostnader, er det god grunn til å tro på tallene for Juba. Til sammenligning var den årlige konsumprisindeksen i Norge for mars måned 1 prosent ([SSB 2011](#)). I vår konsumprisindeks står matvarene kun for om lag 10 prosent av det totale forbruket fra husholdningene. Sammenligningen er en illustrasjon på hvor mye mer sårbare sudanerne er for svingninger i matvarepriser i nabolandene og på verdensmarkedet enn vi er her hjemme.

Fra importør til eksportør?

Utviklingen i konsumprisindeksen i det sørlige Sudan viser hvor sårbare de er for konjunktursvingninger internasjonalt. På den annen side er det ikke bærekraftig med import av en svært stor andel av varene på markedene, i kombinasjon med liten eller ingen eksport utenom olje og tømmer fra teakplantasjer.

Sudan er en betydelig oljeprodusent, og oljeinntektene utgjorde hele 98 prosent av det sørlige Sudans estimerte statlige inntekter for 2010 (Statistical Yearbook 2010). Oljen som i hovedsak befinner seg i sør, men som raffineres og skipes ut fra havn i nord, er et kjernesporsmål i deleforhandlingene. En avtale om fortsatt samarbeid i oljesektoren er avgjørende for økonomisk overlevelse for både nord og sør. Norge er den eneste internasjonale rådgiver for begge parter i oljesporsmål (Støre 2011).

Myndighetene i sør er svært interessert i norsk kunnskap på feltet. Statistisk sentralbyrå og programmet Olje for utvikling bidrar med kompetanse når det gjelder å sikre best mulig forvaltning av oljeressursene og inntek-

Sudans beliggenhet i Afrika

Lastebilkolonne på vei til Juba med varer fra Uganda.

tene fra disse. Fra nyttår har SSB således også innledet et samarbeidsprosjekt på det makroøkonomiske området med finans- og planleggingsdepartementet i det sørlige Sudan.

Myndighetene i sør kan likevel ikke uten videre kompensere for de økte prisene på matvarer med økte inntekter fra oljevirksomheten, og den enkelte innbygger merker lite til de økte oljeinntektene. Prisutviklingen på matvarer slår rett inn i husholdets økonomi i det sørlige Sudan, som i nabolandene.

Landet kan bli en storeksportør av landsbruksprodukter

I dette perspektivet kan likevel høye matvarepriser være en viktig drivkraft for langt mer egenproduksjon og videreforedling. Alt ligger til rette fra naturens side for at det sørlige Sudan kan bli en storeksportør av landbruksprodukter i stedet for å være en nettoimportør som i dag. Mange internasjonale aktører

har allerede sett dette potensialet og kjøpt eller bygslet enorme landområder for næringsutvikling. Dette kan fort bli det motsatte av utvikling for sørsudanerne selv (Aaslund 2011). Dersom landet fortsetter å selge unna arvesølvet på denne måten, vil veien fram til økonomisk uavhengighet bli enda mer krevende.

Det er fortsatt svært beskjeden statistikkproduksjon i det sørlige Sudan, og som nevnt er konsumprisindeksen for Juba den eneste nøkkelindikatoren for økonomisk utvikling som publiseres løpende per i dag. I fjor høst ble den aller første bedriftsundersøkelsen gjennomført i sør. Tallene fra hovedundersøkelsen er ennå ikke publisert, men det finnes noen tall fra totalregistreringen av virksomheter i de ti delstatshovedstedene (Business Survey Listing 2010).

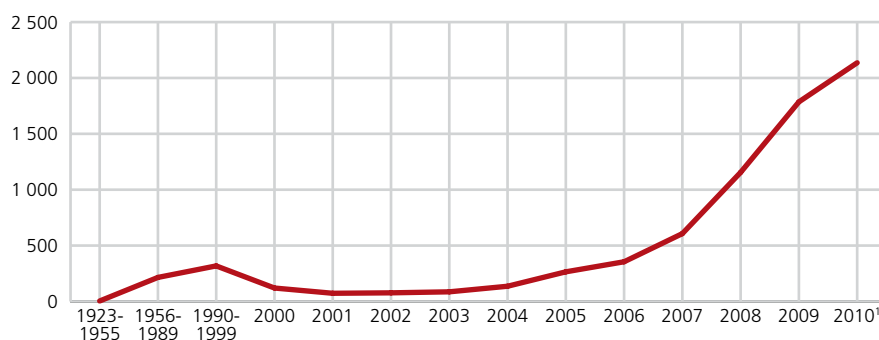
Undersøkelsen omfatter kun de ti delstatshovedstedene i det sørlige Sudan. Juba dominerer med over en tredel av alle registrerte bedrifter. Under registreringen ble etableringsår for virksomheten kartlagt (se figur 2).

Antallet virksomheter etter etableringsår gir en indikasjon på hvor stor økning det har vært i antall virksomheter de seneste årene selv om vi mangler informasjon om tilgang og avgang for hvert av årene.

Opplæring i prisinnsamling på markedet i Juba.

Figur 2. Antall igangværende bedrifter, etter etableringsår. De ti delstatshovedstedene i det sørlige Sudan sett under ett. 1923-2010

¹ 2010 inkluderer bare nye bedrifter etablert i tidsrommet januar-mai 2010.
Kilde: Statistical Yearbook 2010. Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation (SSCCSE) 2011.

På markedet i Yei i Central Equatoria, Sudan.

Tallene viser at det på ingen måte har vært stillstand i landet etter fredsavtalen og fram til folkeavstemningen. Det er blant annet verd å merke seg at antall nyetableringer i 2010 er vesentlig høyere enn året før, selv om tallene for 2010 bare omfatter de første fem månedene av året.

Servicenæringene dominerer

I et økonomisk uavhengighetsperspektiv blir tallene likevel ikke så positive. Det at servicenæringene dominerer, er ikke så overraskende siden registreringen kun omfatter byene, og vi befinner oss i en tidlig fase av næringsutvikling etter en lang periode med liten og ingen aktivitet som følge av en svært langvarig og ødeleggende borgerkrig.

En stor økning i virksomheter er likevel ikke nok i seg selv. Næringslivet vil være mindre sårbart om vareproduksjonen også øker, og ikke bare tjenesteproduksjonen. Tallene fra registreringen viste at varehandel og hotell- og restaurantvirksomhet sto for 84 prosent av all virksomhet i byene. Videre at av de til sammen 7 333 bedriftene var andelen med en til to ansatte nærmere 75 prosent, og kun 7 prosent av virksomhetene hadde over fem ansatte. Uten å kunne vise til sikre tall for eierskap og drift er det rimelig å anta at sørsudannerne dominerer i de små bedriftene, mens utlendinger dominerer både som eiere og ansatte i mange av de litt større virksomhetene.

For det sørlige Sudan blir det viktig å finne støtte til utvikling av et næringsliv som kan møte importen fra utlandet, og som kan være noe mer enn bare små handelsbedrifter med en eller to ansatte. Det sørlige Sudan har fortsatt en lang vei å gå før de kan nå både politisk og økonomisk uavhengighet. Den 9. juli skal uansett feires, for da starter den nye tidsregningen for alle sørsudanerne.

Referanser

- Aaslund, Torunn (2011): *Sør-Sudan privatiseres*, Norsk Folkehjelp 11.4.2011.
- Berge, Grete Ingebjørg (2010): *Frykter masseflukt i Sudan*, NRK Nyheter 15.12.2010.
- Breidlid, Anders mfl. (2010): *A Concise History of South Sudan*, First edition, Kampala.
- Business Survey Listing (2010): Publisert i Statistical Yearbook 2010, Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation (SSCCSE).
- Johnson, Hilde Frafjord (2010): *Waging Peace In Sudan. The inside Story of the Negotiations That Ended Africa's Longest Civil War*, Sussex Academic Press.
- Konjunkturtendensene 1/2011: *Konjunkturtendensene internasjonalt*, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/emner/08/05/10/oa/201101/01intok.pdf>
- National Baseline Household Survey (2009): Publisert i Statistical Yearbook 2010, Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation (SSCCSE).
- Poverty in Southern Sudan (2009): Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation (SSCCSE).
- Solheim, Erik (2011): *Sudan ved et veiskille*, Kronikk publisert på nyemeneringer.no 8.5.2011.
- SSB (2011): Konsumprisindeksen per 15. mars 2011, Statistisk sentralbyrå, <http://www.ssb.no/kpi/arkiv/>
- SSCCSE (2011): *CONSUMER PRICE INDEX (CPI) FOR MARCH 2011*, Press Release 25.4.2011.
- Statistical Yearbook (2010): Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation (SSCCSE).
- Støre, Jonas Gahr (2011): *Utviklingen i Sudan og Norges fremtidige rolle*, Interpellasjon til utenriksministeren, Stortinget, 11. april 2011, sak 4.

Siden sist

All ny statistikk publiseres som artikler på ssb.no. Vi presenterer nedenfor et utvalg av disse artiklene, som er gitt ut etter forrige utgave av Samfunnsspeilet.

20.5.2011

Utdanningsstatistikk. Studenter ved universiteter og høyskoler, 1. oktober 2010

Høy deltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre

31 prosent av landets 19-24-åringer deltok i høyere utdanning høsten 2010. Det er størst andel norskfødte med innvandrerforeldre i denne aldersgruppen som studerer.

Hele 38 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre i aldersgruppen 19-24 år var i høyere utdanning høsten 2010. Blant innvandrerne i samme aldersgruppe var bare 16 prosent i gang med studier.

Også i aldersgruppen 25-29 år er andelen norskfødte studenter med innvandrerforeldre større enn den totale andelen for hele landet, med andeler på henholdsvis 18 og 15 prosent. Blant innvandrere i denne aldersgruppen var 9 prosent i høyere utdanning. At få innvandrere tar høyere utdanning, skyldes først og fremst at færre tar videregående utdanning og flere avbryter utdanningen, slik at rekrutteringsgrunnlaget til høyere utdanning blir mindre.

Flest kvinner studerer

Andelen kvinner som studerer i aldersgruppen 19-34 år er høyere enn andelen menn, både blant innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og i befolkningen totalt. Tall for hele befolkningen viser at 22 prosent kvinner og 15 prosent menn var i høyere utdanning høsten 2010. Blant norskfødte kvinner med innvandrerforeldre var 31 prosent i høyere utdanning, mens tilsvarende andel menn var 25 prosent. Blant innvandrerne var det 10 prosent kvinner og 8 prosent menn som var i gang med studier.

Stadig flere studenter

Høsten 2010 var det registrert 241 300 studenter ved universiteter og høyskoler i Norge samt norske studenter i utlandet.

Dette var en økning på i underkant av 3 prosent sammenlignet med året før.

Økningen i antall studenter var størst innenfor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. Det var registrert 39 100 studenter innenfor dette fagfeltet per 1. oktober 2010, en økning på i underkant av 2 100 studenter fra høsten før. Det mest populære fagfeltet var helse-, sosial- og idrettsfag, med om lag 53 200 studenter.

Storbritannia og Danmark er populære studieland

Om lag 13 500 studenter var høsten 2010 registrert som norske studenter i utlandet. Dette er en økning på 1 200 studenter sammenlignet med 2009. Storbritannia og Danmark er de mest populære studielandene med henholdsvis 3 400 og 2 400 norske studenter.

Blant utenlandsstudentene var fagfeltet helse-, sosial- og idrettsfag det mest populære med 4 500 studenter. Deretter følger økonomiske og administrative fag, samfunnsfag og juridiske fag som de mest populære studievalgene.

19.5.2011

Inntektsstatistikk for husholdninger. Geografisk fordeling, 2009

Sterk inntektsvekst i Rogaland og Vest-Agder

Fra 2004 til 2009 har husholdninger i Rogaland og Vest-Agder hatt den høyeste inntektsveksten. Medianinntekten etter skatt i disse to fylkene økte med 18 prosent i faste priser. Lavest inntektsvekst hadde husholdningene i Akershus, med om lag 12 prosent.

Median inntekt etter skatt økte med drøyt 15 prosent fra 2004 til 2009 for alle landets husholdninger, målt i 2009-kroner. Rogaland og Vest-Agder hadde høyest prosentvis inntektsøkning, med 18 prosent, og husholdningene i disse to fylkene hadde også den høyeste

økningen målt i kroner. I Rogaland utgjorde medianinntekten 453 000 kroner i 2009 – en økning på 69 000 kroner siden 2004. Husholdningene i Vest-Agder økte sin medianinntekt med 62 000 kroner til 405 000 kroner i 2009. Økt yrkestilknytning er en forklaring til den sterke inntektsøkningen hos husholdningene i disse to fylkene.

Akershus – lavest realinntektsøkning, men fortsatt høyest medianinntekt

Husholdningene i Akershus hadde den laveste inntektsveksten blant landets fylker fra 2004 til 2009, med i underkant av 12 prosent, målt i 2009-kroner. Husholdningene i dette fylket har allikevel fortsatt den høyeste medianinntekten i landet, med 469 000 kroner – om lag 50 000 kroner høyere enn i 2004.

Akershus og Rogaland skiller seg også ut ved å ha flest husholdninger med høye inntekter. Hver femte husholdning i disse to fylkene hadde mer enn 750 000 kroner i inntekt etter skatt i 2009. Til sammenligning har 13 prosent av husholdningene i Oslo en så høy inntekt etter skatt – det samme som for landet totalt. Oslo skiller seg fra andre fylker ved å ha langt flere aleneboende. Godt over halvparten av hovedstadens husholdninger består av en person.

18.5.2011

Holdninger til norsk bistand, 2010

Høy oppslutning om bistand

Flertallet av den norske befolkningen er positive til norsk bistand, og andelen som har et positivt syn har vokst. Samtidig har imidlertid andelen som mener bistand gir gode resultater blitt mindre, og interessen for bistandsspørsmål har avtatt.

I 1972 var syv av ti positive til at Norge ga bistand til utviklingsland i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Nesten 40 år senere mener ni av ti det samme. Andelen

positive har vært høy og stabil gjennom hele 2000-tallet.

I tidligere undersøkelser har kvinner vært noe mer positive enn menn. I denne undersøkelsen virker det imidlertid som kvinner og menn har blitt likere i synet på bistand.

Færre vil redusere bistandsbudsjettet

22 prosent av befolkningen mener at bistandsbudsjettet er *for stort*. Dette er en nedgang på 10 prosentpoeng fra forrige måling. På den andre siden mener en av ti at budsjettet *burde være større*, mens halvparten mener det er *passé stort*. Til sammenlikning mente fire av ti at bistandsbudsjettet var *passé stort* i 2006. Det er en svært liten gruppe som mener Norge ikke burde ha noe bistandsbudsjett i det hele tatt.

Nedgang i andelen som mener bistand gir gode resultater

Undersøkelsen viser en nedgang i andelen som mener at bistanden gir gode resultater. Siden 2006 har andelen sunket med 13 prosentpoeng, og i 2010 oppgir seks av ti at bistand gir gode resultater. Det er spesielt i den yngste aldersgruppen at nedgangen har vært størst. Forskjellene mellom de ulike aldersgruppen er jevnere i 2010 enn i 2006.

Nordmenn har størst tiltro til frivillige organisasjoner og FN ...

Norsk bistand gis gjennom flere kanaler, og i undersøkelsen skal respondentene vurdere hvilken kanal som forvalter bistanden mest effektiv. De to kanalene klart flest oppgir er *FN og frivillige organisasjoner*. En av tre nevner disse to. Til sammenlikning oppgir rundt en av ti *statlige kanaler*. Minst tiltro har den norske befolkningen til *Verdensbanken og liknende banker* og *det private næringsliv* som kanal for bistand.

... likevel har færre tiltro til frivillige organisasjoner

Selv om frivillige organisasjoner er en av kanalene flest nordmenn har tiltro til, har andelen falt siden forrige runde. I 2006 oppga 44 prosent at de hadde tiltro til frivillige organisasjoner, mens i 2010 har tallet falt til 30 prosent.

En av tre er interessert i bistands-spørsmål i media ...

Et av formålene med undersøkelsen er å finne ut hvor interessert den norske befolkningen er i stoff om utviklingspo-

litikk i media. 5 prosent svarer at de er *veldig interessert*, en av tre oppgir at de er *en del interessert*, halvparten er *litt interessert*, mens rundt en av ti oppgir at de *ikke er interessert i det hele tatt*.

... men interessen har falt

Spørsmålet om interesse for bistands-spørsmål har vært stilt i spørreundersøkelsen siden 1996. Resultatene har vært relativt stabile denne perioden, men i 2010 ser vi en endring. Andelen som er *svært* og *en del* interessert i slikt stoff har falt med 20 prosentpoeng siden forrige måling.

3.5.2011

Etterforskede lovbrudd, 2009

Færre oppklarte lovbrudd

Mer enn 374 000 lovbrudd ble ferdig etterforsket i 2009. I sakene som ble avsluttet i løpet av året regnes over 172 000 lovbrudd som oppklart, og dette resulterte i 82 800 siktede personer.

Politiet og påtalemyndigheten avsluttet etterforskningen av mer enn 260 000 forbrytelser og 114 000 forseelser i 2009. Sammenliknet med året før er det nesten 6 prosent færre narkotikalovbrudd og drøyt 7 prosent færre trafikkforseelser. I tillegg er det 4 prosent færre lovbrudd i kategorien annen kriminalitet, som har sammenheng med nedgangene i antall forseelser mot den alminnelige orden og fred (8 prosent), politivedtektene (14 prosent) og alkoholloven (21 prosent).

Færre politianmeldelser gav lavere oppklaring

En relativt stor andel av narkotika- og trafikkriminalitet, samt de nevnte former for rusrelaterte ordensforstyrrelser, er lovbrudd uten direkte offer. Dette er kriminalitetstyper som i stor grad anmeldes som følge av politiets oppsøkende arbeid. De ferdig etterforskede lovbruddene i 2009 er i all hovedsak lovbrudd som ble anmeldt samme året (70 prosent) eller året før (24 prosent). Det relativt lave antall av disse kriminalitetstypene har i denne perioden dels sammenheng med et redusert aktivitetsnivå i flere politidistrikt på slutten av 2008 og i første halvdel av 2009.

Disse lovbruddene blir som hovedregel oppklart når de oppdages og anmeldes – og har en oppklaringsprosent på

mellom 76 og 93 prosent. Reduksjonen i de politianmeldte lovbruddene, sammen med en økning i antall uoppklarte vinningslovbrudd, medfører at den samlede oppklaringsprosenten for lovbrudd (46 prosent) og forbrytelser (32 prosent) er betydelig lavere enn de fem foregående årene. Dette bidrar også til at hele 23 av 27 politidistrikt har en nedgang fra 2008 til 2009 i oppklaringsprosenten for forbrytelser i alt.

Flere vinningslovbrudd, men færre oppklart

Hele 176 000 vinningslovbrudd ble ferdig etterforsket i løpet av 2009, det vil si 5 prosent flere enn i 2008. Det er spesielt mange flere simple tyveri (7 prosent) og naskeri (13 prosent), men omfanget av grovt tyveri er også noe høyere (3 prosent) enn i 2008. Den samlede oppklaringsprosenten for vinningskriminalitet, og for de aller fleste spesifiserte typene av tyveri, er imidlertid lavere i 2009 enn året før. Dette har vært en tendens over flere år, og samlet sett er de 14 000 oppklarte tyveriene i 2009 det laveste antallet som er registrert siden begynnelsen av 1980-tallet.

Flere siktede for butikktyveri

Vinningskriminalitet var hovedlovbrudd til nesten 16 300 siktede personer i 2009, det vil si 2 prosent flere enn i 2008. Samlet sett var det nesten 17 prosent – eller nærmere 1 000 – flere siktede med naskeri eller simpelt tyveri fra butikk som hovedlovbrudd. Sammenliknet med året før var det færre siktede med hovedlovbrudd i de fleste andre kategoriene av tyveri.

Lavere andel siktede i alle aldre

Totalt var det 3,6 prosent færre siktede i 2009 enn året før. Det er størst nedgang i antall siktede for kun forseelser, og da spesielt mot veitrafikkloven (drøyt 5 prosent), men det er også nesten 2 prosent færre siktede for forbrytelser. Det totale antallet narkotikasiktede er ikke høyere enn året før, men på grunn av endringer i lovbruddssammensetningen innenfor denne gruppen, er det nesten 2 prosent flere siktede med ett narkotikalovbrudd som hovedlovbrudd.

I antall er det samlet sett færre siktede i alle aldersgrupper. Tar vi befolkningsøkningen med i betraktningen, er nedgangen enda større. Det er spesielt blant de i alderen 15-24 år at andelen siktede er betydelig redusert, og nedgangen fremstår som en trend over flere år.

Økt andel siktede med utenlandsk statsborgerskap

Over 14 400 siktede for lovbrudd i 2009, det vil si over 17 prosent av alle siktede, var uten norsk statsborgerskap. Dette er en betydelig høyere andel enn i årene 2003-2006, hvor den var stabil på rundt 14 prosent. Antallet utenlandske statsborgere i Norge har økt betydelig de siste årene, spesielt etter EU-utvidelsen i 2004.

Antall siktede med statsborgerskap fra europeiske land har også økt i de påfølgende årene, spesielt for dem med statsborgerskap utenfor Norden – som har økt fra drøyt 4 200 i 2005 til nesten 6 900 i 2009. Sammenliknet med de fem foregående årene var det i 2009 også noen flere siktede med statsborgerskap fra afrikanske land. Antall siktede med statsborgerskap fra andre nordiske og asiatiske land har imidlertid vært relativt stabilt i perioden 2004-2009.

Ulik bakgrunn og forskjeller i lovbrudd

Siktede med statsborgerskap fra de ulike landene har en svært ulik lovbruddsfordeling. For eksempel er over 70 prosent av alle siktede med statsborgerskap fra andre nordiske land, Tyskland, Polen, Latvia og Estland kun sikket for forseelser. Dette er en betydelig høyere andel enn blant siktede med statsborgerskap fra mange andre land, deriblant Norge (58 prosent). Blant de siktede med statsborgerskap fra de fleste afrikanske land er imidlertid en relativt stor andel sikket for forbrytelser (samlet 63 prosent). Dette har blant annet sammenheng med at en større andel av de siktede med statsborgerskap fra flere av disse landene er tatt for narkotikalovbrudd.

Det er høyest andel utenlandske statsborgere, over 24 prosent i 2009, blant siktede med tyveri, naskeri og annen vinningskriminalitet som hovedlovbrudd. Andelen med utenlandsk statsborgerskap blant de siktede i lovbruddsgruppene narkotika- og trafikkkriminalitet har også økt relativt jevnt de siste årene – fra rundt 11 prosent i begge gruppene i 2002, til henholdsvis 18 og 16 prosent i 2009.

Mange blir tatt flere ganger

Statistikken over tilbakefall blant bosatte i Norge viser at nesten halvparten av de over 78 000 siktede i 2004 ble sikket en eller flere ganger i løpet av de neste fem årene. To tredel av alle siktede med

narkotikakriminalitet som hovedlovbrudd hadde tilbakefall. Fordelt etter lovbruddstyper er det høyest tilbakefall, over 80 prosent, blant siktede med grovt ran, grovt tyveri og brukstyveri av motorkjøretøy som hovedlovbrudd.

Blant menn i aldersgruppen 15-17 år var det 67 prosent som ble sikket igjen i løpet av den etterfølgende femårsperioden. Som tidligere år reduseres andelen med tilbakefall betydelig med stigende alder blant menn. Derimot øker andelen med tilbakefall opp til aldersgruppen 30-39 år blant kvinner, hvor den er på sitt høyeste med nesten 39 prosent.

14.4.2011

Befolkningsstatistikk. Døde. 2010

Forskjell i levealder minker

Kvinner lever fortsatt lenger enn menn, men forskjellen mellom kjønnene blir stadig mindre. Fra 2009 til 2010 økte forventet levealder ved fødselen med 0,1 år for kvinner og 0,3 år for menn, til henholdsvis 83,2 år og 78,9 år.

I løpet av de siste 25 årene har den forventede levealderen i Norge økt med nesten 6 år for menn og vel 3 år for kvinner. Forskjellen mellom menns og kvinners levealder minket i denne perioden med vel 2,5 år.

I 2010 kunne norske kvinner forvente å leve 4,3 år lenger enn menn. En viktig grunn til økningen i levealder er at dødeligheten blant spedbarn og barn har sunket, men også nedgangen i dødeligheten for eldre har bidratt.

For perioden 2006-2010 var Sogn og Fjordane det fylket som hadde høyest forventet levealder, med 79,7 år for menn og 84,2 år for kvinner. Dårligst ut kom Finnmark, med en forventet levealder på 76,3 år for menn og 81,6 år for kvinner.

Japanske kvinner og sveitsiske menn lever lengst

Japan har lenge hatt den høyeste kvinnelige levealderen i verden. I 2009 kunne en nyfødt japansk jente forvente å bli hele 86,4 år. Høyeste levealder for menn i 2009 hadde Sveits, med 79,9 år. På samme tid kunne japanske menn forvente å bli 79,6 år.

Norge er fortsatt blant de 8-10 land i verden som har lavest dødelighet. Norske kvinner kan forvente å leve litt kortere enn kvinner ellers i Norden, bortsett fra danske kvinner, som lever to år kortere enn de norske. Norske menn lever omtrent to år lenger enn danske og finske menn, men noe kortere enn islendinger og svensker. I EU er det rumenske kvinner og litauiske menn som kan forvente å leve kortest.

Fortsatt relativt få som dør

I 2010 døde det 41 500 personer; 21 500 var kvinner og 20 000 menn. Antall døde påvirkes av befolkningens størrelse, aldersstruktur og levealder, og vi må helt tilbake til 1970-tallet for å finne lavere dødstall.

Siden slutten av 1990-tallet har det dødd flere kvinner enn menn på grunn av en økende overvekt av kvinner i forhold til menn i de aldersgruppene der det dør flest. Den summeriske dødelighetsraten, som viser antall døde per 1 000 av mid-delfolkemengden, har aldri vært lavere. I 2010 var den på 8,5 for begge kjønn, 8,2 for menn og 8,8 for kvinner. På 1970-tallet fram til 1999 var den rundt 10 for begge kjønn.

Lav spedbarnsdødelighet for gutter

Spedbarnsdødeligheten blant gutter var på 3,1 per 1 000 levendefødte i 2010 og for jenter var den 2,5. Det er den laveste spedbarnsdødeligheten som er registrert for gutter i Norge. For begge kjønn samlet var den 2,8, som er 0,3 lavere enn året før. Det er imidlertid en del tilfeldige utslag fra år til år.

Det døde 171 barn i aldersgruppen under ett år i løpet av 2010 – 97 gutter og 74 jenter, som er de laveste tallene som noen gang er registrert i Norge.

I artikkelen «Hvor mange barnebarn og når?» som ble publisert i Samfunnspeilet 1/2011, er det i data-grunnlaget for avsnittet «Det første barnebarnet» funnet feil. Som en følge av dette er også deler av ingre-sen endret.

Artikkelen er nå rettet på Internett. Se nettutgaven av tidsskriftet for riktig versjon: <http://www.ssb.no/Samfunnspeilet/utg/201101>

Odd Frank Vaage

Norsk mediebarometer 2010

Norsk mediebarometer 2010 beskriver nordmenns bruk av de forskjellige trykte og elektroniske mediene og hvem som har tilgang til dem. Publikasjonen gir også et bilde av utviklingen på disse områdene de seinere åra. Hva skjer på mediemarkedet; er noen medier på frammarsj mens andre taper i konkurransen om publikums oppmerksomhet? Hvilke grupper er det som endrer medieatferd?

Statistikken blir presentert ved hjelp av oversiktlige tabeller og figurer slik at stoffet skal være lett tilgjengelig. Hvert medium blir presentert for seg, og det legges vekt på hvilke befolkningsgrupper som bruker det, og hvor mye tid de bruker. Norsk mediebarometer er et aktuelt oppslagsverk for alle innenfor medie-, kommunikasjons- og IT-sektoren, for forskning og undervisning.

Statistisk sentralbyrå
Oslo:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo
Telefon: 21 09 00 00
Telefaks: 21 09 49 73

Kongsvinger:
NO-2225 Kongsvinger
Telefon: 62 88 50 00
Telefaks: 62 88 50 30

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no

ISBN 978-82-537-8059-7 Trykt versjon
ISBN 978-82-537-8060-3 Elektronisk versjon
ISSN 0804-3321

Pris kr 180,- inkl. mva.

A

NORGE P.P. PORTO BETALT

Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
NO-2225 Kongsvinger

Statistisk sentralbyrå

Oslo:

Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo
Telefon: 21 09 00 00
Telefaks: 21 09 49 73

Kongsvinger:

NO-2225 Kongsvinger
Telefon: 62 88 50 00
Telefaks: 62 88 50 30

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no

ISBN 978-82-537-8113-6 Trykt versjon
ISBN 978-82-537-8114-3 Elektronisk versjon
ISSN 0801-7603

Pris:
Institusjonsabonnement kr 330,- per år
Privatabonnement kr 220,- per år
Enkelnummer kr 65,-

ISBN 978-82-537-8113-6

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway